bouwen
+
binden

Met deze jubileumpublicatie schetst Expertisecentrum handicap + studie een beeld van de ontwikkeling van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking vanaf 1945 tot nu. Per decennium bevat de uitgave een drieluik: de historische context, een interview met een toenmalige student en een interview met en toenmalige studentendecaan. Studenten vertellen over de belemmeringen die er waren en hoe ze daarmee omgingen. Studenten-decanen gaan in op de uitdagingen in hun werk. En op de kansen die de toekomst biedt.

"Het werk van handicap + studie schept de juiste randvoorwaarden voor veel jongeren om in vrijheid te kunnen dromen over hun toekomst en die dromen ook te kunnen verwezenlijken," aldus Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Laurentien, beschermvrouwe van handicap + studie, in het voorwoord. Expertisecentrum handicap + studie werkt graag verder om samen met alle betrokken partijen te zorgen dat (meer) studenten met een functiebeperking succesvol kunnen studeren.

Expertisecentrum handicap + studie
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch

Telefoon
073 680 07 83

E-mail
algemeen@handicap-studie.nl

Website
www.handicap-studie.nl

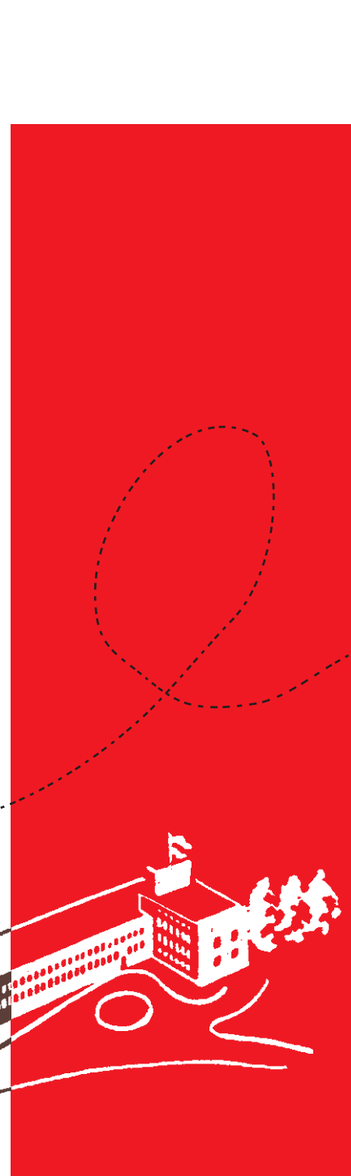
handicap studie + expertise centrum

Expertisecentrum handicap + studie ondersteunt hogescholen en universiteiten bij het toegankelijk maken van onderwijs voor studenten met een functiebeperking.

handicap studie + expertise centrum

bouwen + binden

70 jaar handicap + studie

voorwoord

Expertisecentrum handicap + studie bestaat 70 jaar. Dat is een mooi moment om groots aandacht te besteden aan het belangrijke onderwerp van studeren met een functiebeperking.

Met deze jubileumpublicatie schetst handicap + studie een beeld van de ontwikkeling van het hoger onderwijs voor mensen met een functiebeperking vanaf 1945 tot nu. Per decennium bevat de uitgave een drieluik: een historische context, een interview met een toenmalige student en een interview met een toenmalige studentendecaan.

Studenten vertellen wat over hun belangrijkste uitdagingen bij het studeren met een functiebeperking en hoe zij terugkijken op hun studietijd. Studentendecanen vertellen op hun beurt over de uitdagingen in hun werk en wat er bereikt is.

Uit de verhalen wordt duidelijk dat studeren altijd een verrijking is. Daarnaast is studeren met een handicap op de kaart gezet en drempels zijn verlaagd. Het aantal studenten neemt toe. Maar aandacht blijft nodig, zoals het geval is bij zoveel onderwerpen waarin taboe een rol speelt. Het gaat om voorzieningen en regels, maar even zozeer om een cultuur waarin iedereen met plezier zijn of haar talenten kan ontwikkelen en meedoen.

Sinds 2010 ondersteunt Expertisecentrum handicap + studie hogescholen en universiteiten om onderwijs toegankelijk te maken voor studenten met een functiebeperking. Handicap + studie richt zich in de nieuwe aanpak niet meer op individuele studenten. Hoe moeilijk die keuze ook was, doel is om de beperkte middelen in te zetten om tot oplossingen voor grotere groepen te komen.

Een verjaardag is om te vieren, te reflecteren en vooruit te kijken. Er is veel bereikt de afgelopen 70 jaar. Ik wens het expertisecentrum veel succes met haar belangrijke en mooie werk in te toekomst, in samenwerking met heel veel partijen. Dit werk schept de juiste randvoorwaarden voor veel jongeren om in vrijheid te kunnen dromen over hun toekomst en die dromen ook te kunnen verwezenlijken.

Die kans verdient iedereen.

H.K.H. Prinses Laurentien der Nederlanden
Beschermvrouwe Expertisecentrum handicap + studie

inhoud

Periode 1945-1970

Een Larense bakermat 6

Periode 1970-1980

Aandacht voor beeldvorming 10

Eigenwijsheid helpt
Marij de Rooij 12

Periode 1980-1990

De bodem in zicht 16

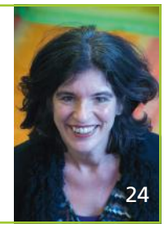

Weinig nostalgie: de tijden zijn ten goede veranderd
Peter Sweegers 18

Periode 1990 2000

Een lans breken 22

Strijdjes leveren en lobbywerk
Anita Dingelstad 24

Periode 2000 2010

Simpelweg onmisbaar 28

Communiceren is de sleutel
Janna Verdonk 31

Periode 2010 - heden

De vinger aan de pols 34

Wacht niet af, maar wees assertief
Floor Alles 36

In één klap een ander leven
Bruno Stricker 14

Cabaret als redding
Vincent Bijlo 20

Mijn studie als een ticket tot wie ik nu ben
Otwin van Dijk 26

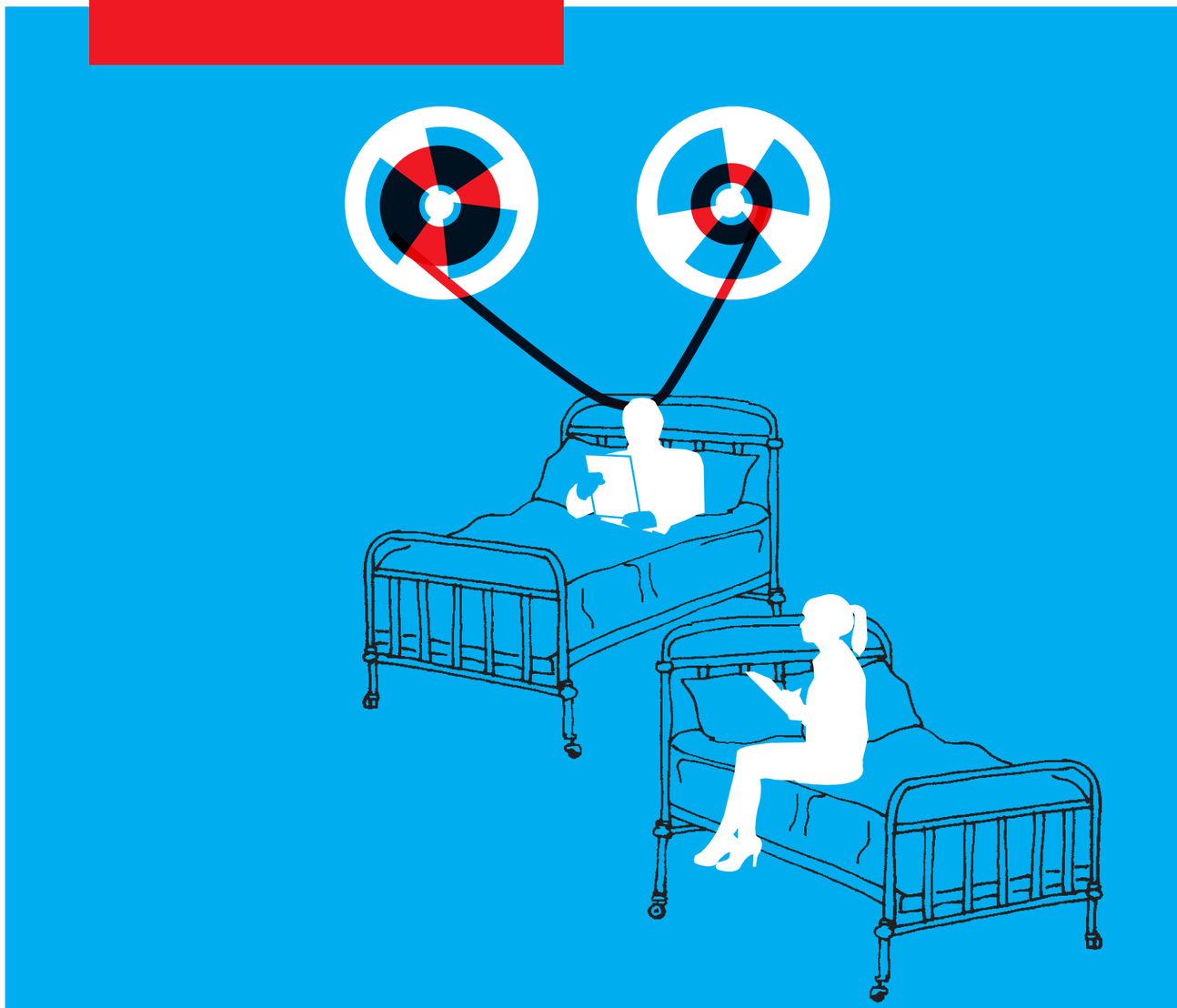
TAXI

Een quotum is voor vis, niet voor mensen
Jacco Holthuis 32

Op zoek naar verbinding
Kim Spierenburg 38

Periode
1945
1970

Het Nederlands Studentensanatorium biedt studenten met tuberculose na de oorlog gelegenheid om ‘in eigen milieu te kuren’ en de studie voort te zetten tijdens de kuur.
Het sanatorium wordt in 1964 gesloten wegens sterke afname van patiënten. De stichting blijft bestaan vanwege de wens om ook in bredere zin studenten met een beperking te ondersteunen.

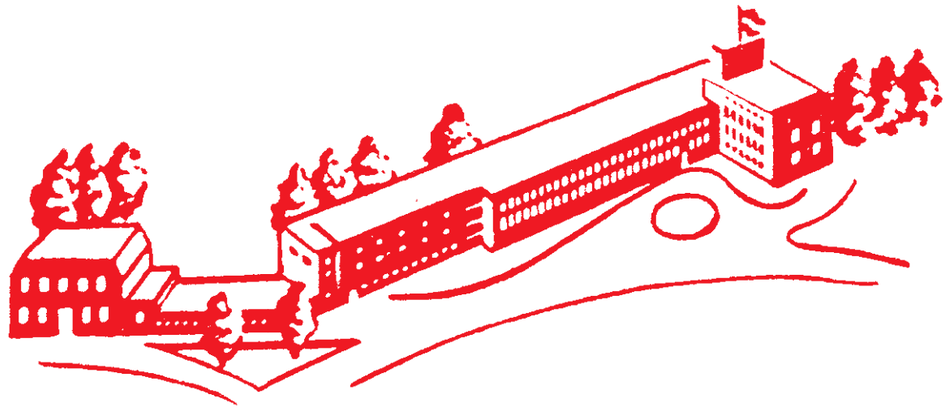

Periode
1945
1970

Een Larense bakermat

Aan de Naarderweg, in de bosrijke omgeving van Laren, werd in 1949 een gebouw opgericht. Onder het toeziend oog van diverse hoogwaardigheidsbeklederslegde Koningin en beschermvrouwe Juliana in de eerste steen haar woorden:

'Van dit gebouw, gesticht als huldeblijk voor het studentenverzet 1940-1945, wordt door mij als beschermvrouwe heden op 7 oktober 1949, de eerste steen gelegd. Het huis diene als sanatorium voor de genezing van zieken. Wat de kunde der wetenschap en de liefde der verpleging vermogen, wordt gesteund door de zegen van de arbeid en de vrucht van overdenking.'

Studentikoze tuberculose

Deze 'huldeblijk' was enige tijd in voorbereiding geweest. Al in 1944 kwam een aantal hoogleraren onder leiding van prof. dr. Heringa bijeen om zo snel mogelijk na de bevrijding een sanatorium op te richten waar studenten 'in academisch milieu' zouden kunnen herstellen van de toen nog welig tierende tuberculose. Er was enige noodzaak toe, aangezien studenten een risicogroep vormden: in het academisch jaar 1941-1942 had 1,6 procent van de Amsterdamse studenten de ziekte tegenover 0,3 tot 0,5 procent van de gehele bevolking. Deze cijfers namen gedurende de oorlog alleen maar toe. Hoewel deze studenten terecht zouden kunnen in algemene sanatoria, meende men dat de student door zijn of haar hogere intelligentie, mentaal meer last zou ondervinden van het langdurige stilliggen. De hoogleraren lieten er geen gras over groeien en richtten op 8 juni 1945, met koninklijke steun, de stichting 'Nederlands Studenten Sanatorium' (NSS) op. De stichting kon in 1947 neerstrijken op het landgoed Dennenoord in Laren. De villa bleek echter niet geoutilleerd voor de ambities van een modern sanatorium. Met de hulp van aan aantal gulle gevers, met name van het comité 'Steun Aan Nederlandse Oorlogsslachtoffers Curaçao', kon de Koningin in 1949 de eerste steen leggen. Toen de bouw was afgerond, beschikte de stichting over het gewenste moderne sanatorium waar ruimte was voor 85 patiënten.

Opgewekt herstel

Het Nederlands Studenten Sanatorium werd goed bezocht: van maart 1947 tot en met de sluiting van het sanatorium in december 1964 ondergingen 627 patiënten, onder wie het merendeel studenten, de kuur van antibiotica en strenge bedrust. Een gemiddelde kuur duurde maar liefst 376 dagen, een periode waarin de patiënten elkaar goed leerden kennen en waarin de academische samenleving dan ook daadwerkelijk tot stand kwam. De dagen vulden zich met lichte handenarbeid zoals boetseren en studie tijdens bedrust. Ook al doet de naam van het sanatorium anders vermoeden, studie was bij aanvang geen primair doel. Het Nederlands Studenten Sanatorium was in de eerste plaats een curatieve instelling en de 'hoeksteen van de behandeling' was de langdurige, haast eindeloze rust. Zoveel rusten viel de patiënten zwaar, evenals de onzekere vooruitzichten die de toen nog potentieel dodelijke ziekte met zich meebracht. Om dat te ondervangen, introduceerde de geneesheer-directeur Sickenga dat de patiënt als 'psychosomatische eenheid' gezien moest worden: er moest naast een biologisch-medische aanpak ook aandacht zijn voor de psychische gezondheid van de patiënten en voor 'sociale hygiëne'. Hiermee bedoelde men een goede sfeer, een fijn opgewekt sociaal klimaat en afleiding van het lange liggen. In dat plaatje paste – samen met interne radioshows, levensbeschouwelijke bijeenkomsten en optredens van bands – de studie. In eerste instantie was dit bedoeld als afleiding en om de patiënt het gevoel te geven dat zijn of haar studie en leven niet stilstonden tijdens het verblijf in de Larense bossen, maar al snel zag Directeur Onderwijs C.H. Brandt mogelijkheden om studenten met beperkingen te kunnen laten studeren. Middels individuele begeleiding en technische vernuftigheid zoals bandopnames van hoorcolleges, konden de studenten hun studie vervolgen. Tot aan de sluiting van het sanatorium in 1964 hebben de studenten maar liefst 669 tentamens inpandig kunnen afleggen.

Geestelijke vrijheid

Deze nieuwe methoden van studeren én de visie dat zieke studenten niet waren afgeschreven voor de studie, wekte belangstelling van de pers en collega's in binnen- en buitenland. Met gepaste trots presenteerde de Directeur Onderwijs dan ook in het eigen tijdschrift 'Binding' dat van 1952 tot en met 1957 tweemaal het predicaat cum laude werd verleend voor examens van studenten in het Nederlands Studenten Sanatorium. Een vertrekkend student gaf aan dat hij ondanks zijn lichamelijke beperking in het sanatorium, zich 'geestelijk vrij' had gevoeld. Voor het Nederlands Studenten Sanatorium gaf dit succes de inspiratie om meer studenten met een lichamelijke beperking te helpen, ook buiten het sanatorium. Die mogelijkheid diende zich aan toen het Academisch Genootschap voor Blinden en Slechtzienden 'Petronella Moens' aangaf dat haar leden baat zouden hebben bij de afluisterbare hoorcolleges die op de bandrecorders waren opgenomen.

Voorleesdiensten

Met geld opgehaald door het Nederlands Studenten Orkest en door miniatuurstad Madurodam, beide partners van het eerste uur, kon de afdeling 'Studiehulp' van het Nederlands Studenten Sanatorium in 1957 beginnen met een programma om 'voorleesdiensten' op te zetten: vaklitera-tuur voorgelezen op bandrecorders voor studenten die daar behoefte aan hadden. Ook al richtte het programma zich in eerste instantie op blinde en slechtziende studenten, de doelgroep werd snel uitgebreid naar alle studenten die met een beperking kampten. Naast het toesturen van studiemateriaal op band riep de stichting ook een hulpgroep in het leven die hulpmiddelen voor gehandicapte studenten zou maken en een adviesgroep die gehandicapten hielp een studierichting of academisch beroep te kiezen. Het bestuur van het Nederlands Studenten Sanatorium zag dit initieel als iets voor erbij, maar al gauw bleek dat deze nieuwe activiteiten een nieuwe richting voor het Nederlands Studenten Sanatorium zouden inluiden.

Lege bedden

Hoewel in het eerste decennium van het bestaan van het Nederlands Studenten Sanatorium het aantal tuberculose patiënten zeer hoog was en onder studenten zelfs relatief hoger dan onder de gehele bevolking, begon het aantal nieuwe gevallen in de tweede helft van de jaren vijftig af te nemen. Door dit feit, gecombineerd met betere medische technieken zoals de chemotherapie, die de benodigde tijd voor een kuur flink inkortten, kwamen er steeds vaker lege bedden in Nederlandse sanatoria en ook in het Nederlands Studenten Sanatorium. In eerste instantie werd dat probleem verholpen door behalve studenten ook 'andere studerenden' die aan tuberculose leden toe te laten, zoals scholieren en studenten van de leraren-opleiding. En hoewel het juli-augustus-nummer 1960 van het blad Binding, het tweemaandelijks orgaan van het Nederlands Studenten Sanatorium, nog verheugd vermeldde dat alle vijf scholier-patiënten waren geslaagd, bleef het bezettingsper-centage dalen. Was er voor 1960 nog sprake van een bezettingscijfer hoger dan de 85 beschikbare bedden, in 1961 bedroeg het cijfer gemiddeld 83,1 en in 1962 72,8 bezette bedden per jaar. Het zag er niet naar uit dat deze ontwikkeling zou afremmen of zou stoppen. De exploitatie van het sanatorium werd daardoor onuitvoerbaar en het bestuur besloot onder leiding van voorzitter Heringa om het sanatorium op 31 december 1964 te sluiten. Op dat moment waren er in de 18 jaar dat het sanatorium open was 1357 patiënten verpleegd, onder wie 397 studenten, 126 afgestudeerden, 214 leerlingen uit de bovenbouw van het middelbaar onderwijs en 620 personen die niet tot de doelgroep behoorden, maar waren opgenomen om het sanatori-umgebouw te kunnen exploiteren. Het was het einde van een tijdperk, maar zoals geneesheer-directeur Sickenga stelde in zijn terugblik:

‘Wellicht zal het werk in Laren kunnen fungeren als een voorbeeld ter navolging elders in het academisch bestel, bij de bestrijding en preventie van aandoeningen, die het gevolg zijn van onvoldoende aanpassing bij het academische milieu, de academische werkwijze en de zo hoog geroemde maar niet altijd tot heil strekkende academische vrijheid.’

Op naar twee doelen

De stichting Nederlands Studenten Sanatorium bleef ook na de sluiting van het sanatorium bestaan. De afdeling Studiehulp liep steeds beter. In 1961 resulteerde de samenwerking met het Academisch genootschap voor Blinden en Slechtzienden ‘Petronella Moens’ in het opzetten van ‘het Coördinatiecentrum’, een organisatie voor de verspreiding van literatuur geschikt voor mensen met een visuele beperking. De afdeling Studiehulp nam de ondersteuning van studenten met een beperking voortvarend op: vanaf 1961 was in folders te lezen dat het sanatorium nu twee doelen nastreefde: ‘Kuren en studeren’ en ‘Efficiënte studie ondanks handicap’.

Van sanatorium naar Bureau Studiehulp

Vanaf 1965 ging de afdeling Studiehulp door onder de naam ‘Bureau Studiehulp’. Door de sluiting van het sanatorium en om haar landelijke aanpak beter uit te kunnen voeren, betrok het Bureau in 1965 een pand aan de Willem Barentszstraat 35 te Utrecht, vlakbij het Ooglijdersgasthuis. Het Coördinatiecentrum vond onderdak in de Amsterdamse openbare bibliotheek en verzelfstandigde. Bij deze overgang verliet ook oprichter prof. dr. Heringa het Nederlands Studenten Sanatorium.
Het verlaten van het sanatorium lijkt niet licht te zijn gevallen bij de betrokkenen: de overgeleverde edities van Binding kijken tot aan september 1965 vooral terug op het sanatorium en weinig vooruit. In dat nummer nam de nieuwe directeur M.H.F. Witteveen het woord en zette een duidelijk betoog uiteen van de nieuwe bezigheden van de stichting Nederlands Studenten Sanatorium, c.q. Bureau Studiehulp. In 1965 opende de stichting, nog voorzichtig oriënterend op haar nieuwe taken, een dependance in de openbare bibliotheek te Amsterdam, en op 1 december 1966 een tweede dependance in Nijmegen. De ambitie werd geformuleerd nog meer vestigingen te openen, zodat studenten in hun eigen stad met raad en daad kon worden bijgestaan. Het aantal ‘cliënten’ nam flink toe, waarbij het aantal studenten met andere handicaps dan een visuele groeide: van 16 in 1961 naar 63 in de eerste tien maanden van 1965. In totaal had men in de eerste tien maanden van 1965 al 96 personen geholpen.

Documentatie en research

In 1965 werd ook ‘Documentatie en Research’ een taak van het Bureau Studiehulp: kennis verzamelen over hoe men het beste studenten met een beperking van dienst kan zijn, werd belangrijk geacht. Ook werd er gekeken naar de fysieke toegankelijkheid van universiteiten, wat de Katholieke Universiteit Nijmegen stimuleerde de eerste rolstoelopgangen te bouwen. Toen directeur Witteveen in de zomer van 1968 omkwam bij een verkeersongeval, werd de nieuwe koers dan ook vooral als zijn werk beschouwd, aldus prof. dr. Heringa in het memoriam in de Binding van september 1968. R. Hinloopen volgde hem op als directeur, met G. Winkel als adjunct-directeur. G. Winkel zou twee jaar later R. Hinloopen vervangen als directeur.

Casework: per student kijken wat nodig is

Bureau Studiehulp richtte zich vaardig op haar taken. Het aantal taken dat men uitvoerde nam snel toe nu de focus van sanatorium naar studiehulp was verschoven. Blijkbaar meende Binding dat het haar lezers aan overzicht van haar nieuwe activiteiten ontbrak. Uitgebreid werd uiteen gezet waar men zich nu mee bezighield. Dat was, naast studieadvies en het verstrekken van aangepaste lesmaterialen zoals colleges en vakliteratuur op bandopnamen, vooral gericht op individuele aanpassingen die nodig waren voor studenten met een handicap. Dit bleek voor een geanonimiseerd geval ‘P.’ te bestaan uit: het regelen van een vervoermiddel binnenshuis; het regelen van gespecialiseerde apparaten zoals een aangepaste schrijfmachine; het verwerven van financiering voor dergelijke aanpassingen én het verkrijgen van een algemene Rijksstudietoelage; het in overleg met diens hoogleraren opstellen van een speciaal studieprogramma en het helpen bij het sociaal contact met de studiegenoten van P. Leidend bij al deze diensten was, zo benadrukte men, het streven naar een integrale en individuele oplossing. ‘Casework’ kwam de methode te heten en de basis voor de hulp was analyse van ‘handicap + studie + situatie’. Geen ‘losse diensten’ leveren, maar per student bekijken wat er nodig was om de student (weer) aan het studeren te krijgen. Soms uitte deze instelling zich op ogenschijnlijk vreemde manieren. Regelmatig moest Bureau Studiehulp de ouders van menig student overtuigen om de grote zorgzaamheid uit het hoofd te zetten.

De student helpen van A tot Z

Uit de verhalen komt een beeld op van een enthousiast en betrokken Bureau Studiehulp, dat stevig te werk ging om de student van A tot Z te helpen. Het moderne oog leest tussen de regels door ook een soort paternalisme, een van het soort die het Bureau Studiehulp zelf liever niet van de ouders zag. Maar, paternalistisch of niet, het was wel de enige organisatie destijds die studenten met een beperking in staat stelde te studeren. ■

Enkele tientallen studenten met bijzondere omstandigheden zijn per jaar in beeld per universiteit. Medewerkers van handicap + studie werken in o.a. Amsterdam, Utrecht, Nijmegen en Groningen en begeleiden de universitaire studenten daar individueel en intensief. Ze trekken nauw met hen op en gaan de boer op om bijvoorbeeld bij docenten iets voor elkaar te krijgen. Een positieve beeldvorming helpt daarbij.

Periode
1970
1980

Aandacht voor beeldvorming

In de jaren zeventig kreeg het Nederlands Studenten Sanatorium meer aandacht voor de beeldvorming rond gehandicapten, blijkt uit de ervaringen en problemen van studenten met een beperking. Zo gaf men in Binding steeds vaker overzicht van de geschiktheid en aanpassingen van (maatschappelijke) instellingen voor studenten en leerlingen met een beperking. Aangepaste mensa's en collegezalen werden geroemd en gebouwen met vooral barrières werden expliciet genoemd. Het probleem van de handicap verschoof in de gedachten van de redacteuren van Binding: waar eerst de handicap van de student het probleem was dat aanpassingen behoefde, waren het nu de ontoegankelijke gebouwen, scholen en universiteiten die een probleem hadden.

Stereotypering

Hoewel het Nederlands Studenten Sanatorium een stevig pleidooi voerde voor 'integratie', het idee dat studenten met een beperking in de maatschappij mee moesten kunnen in plaats van afgezonderd te worden, was er nog weinig aandacht voor hoe die maatschappij naar hen keek. Het Nederlands Studenten Sanatorium concludeerde al vroeg dat het hebben van een fysieke handicap ook tot psychische en sociale problemen kan leiden, maar legde de oplossing van het probleem vooral bij de gehandicapte zelf. Met de juiste (psychologische) ondersteuning waren nare gevoelens uit het hoofd te praten, was de gedachte. Een voorbeeld van de soms ronduit negatieve bejegening vanuit de maatschappij is te vinden in een verhaal van een student en 'spasticus' M. Menken in een nummer van het tijdschrift Binding uit maart 1970:
'Achter ons zaten twee oude vrouwtjes die over mij begonnen te kletsen in de trant van: "Acht wat zielig, wat ongelukkig, hij had beter dood kunnen zijn." Daarop zei de ander: "Stil joh, hij hoort het", en de ene weer: "Ach nee, hij is toch gek".'

De auteur beschouwde dit incident als illustratief voor zijn algehele ervaring met de bredere maatschappij, waar gehandicapten door media en instituties als 'zielig' of 'gek' werden gestereotypeerd.

Gehandicapt zijn is fijn

In 1977 sprak de redactie van Binding van 'de proletariërs van de 21ste eeuw': een waarschuwing dat de maatschappelijke houding tegenover mensen met een handicap zou gaan leiden tot het ontstaan van een nieuwe onderklasse. In het nummer van maart 1978 publiceerde Binding een artikel getiteld 'Gehandicapt zijn is fijn' over ontmoetingen in vormingscentrum 'De Hunneschans', waarin een positieve conceptie van het idee van een 'beperking' werd gegeven. Ook al stelt een handicap een persoon voor problemen, leven met een persoon met een handicap hoeft geen ellende te zijn, was de gedachte.

Zeven regionale bureaus

De jaren zeventig zagen een sterke ontwikkeling van het instituut Nederlands Studenten Sanatorium. De ondersteuning van de studenten met een handicap werd steeds vakkundiger. Om deze ontwikkeling te ondersteunen, werd aan de Willem Barentszstraat 5 in Utrecht ruimere huisvesting gevonden dan in het tweekamerappartement verderop in de straat. Deze uitbreiding was hard nodig, omdat het Utrechtse NSS-bureau als landelijk bureau steeds meer taken kreeg toebedeeld. Het aantal lokale bureaus breidde uit van twee naar vier door de komst van een Leidens en een Gronings bureau. Uiteindelijk zouden er zeven regionale bureaus ontstaan: Utrecht, Groningen, Nijmegen, Amsterdam, Delft, Eindhoven en Leiden.

Alles is mogelijk, ook met een handicap

Tegelijkertijd leek het bureau een steeds breder beeld te krijgen van wat het inhield om te leven met een handicap. Ten eerste keek men steeds vaker naar de carrière na het afstuderen in plaats van naar de studie alleen. De discussie over wat geschikt werk was en wat de juiste toekomstperspectieven voor studenten met een beperking waren, trok ook de aandacht van de redactie van Binding. Daarnaast was er in toenemende mate aandacht voor ontspanning: vakantiekampen, paardrijden en skiën. Alles is mogelijk, ook met een handicap, leek men te willen zeggen. Qua stijl ontwikkelden het tot dan toe wat formele en stijve tijdschrift en het Nederlands Studenten Sanatorium zich in informele, nieuwerwetse richting. Men sprak van 'eksperimenten' en 'eksamens', de redactie en het bestuur kwam met voornamen in het colofon te staan en er werd geïnterviewd met 'je' en 'jij'. Daarnaast was er veel aandacht voor de ervaringen van studenten met een beperking, naar aanleiding van hun specifieke handicap: 'Multiple sclerose, een uitdaging' en '(studeren en) cystic fibrosis' waren titels die de verhalen van ervaringsdeskundigen in Binding sierden.

Verslechterende economische ontwikkeling

De grote ambities en de vele activiteiten die werden ontplooid, kwamen echter op gespannen voet te staan met de sterk verslechterde economische ontwikkeling. Die ontwikkelingen troffen ook het Nederlands Studenten Sanatorium: steeds vaker speelden financiële overwegingen een belangrijke rol in de jaarverslagen. Het bestuur maakte zich zorgen over het snelle interen op de gelden die beschikbaar waren gekomen uit de verkoop van het sanatorium in 1965.

Extra subsidie bleef uit

In 1977 kwamen de studentendecanen in beeld als gevolg van het rapport 'studentenbeleid' van de Academische Raad. Daarin werd gesteld dat: 'hier een studentendecanen/maatschappelijk werk functie vervuld wordt, die alle steun verdient vanuit de universiteit. In principe zou het mogelijk moeten zijn om de in dit veld werkzame functionarissen op te nemen in de universitaire formatie.' Voor het Nederlands Studenten Sanatorium was deze gedachtegang lastig: hoewel men meer aandacht voor in functie beperkte studenten toejuichte, zag het de ondersteuning van deze studenten primair als haar eigen taak. Die zienswijze was ook de basis voor een subsidieaanvraag bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen om de financiële situatie van het Nederlands Studenten Sanatorium te stabiliseren. Extra subsidie van het ministerie bleef toen uit.

Stille verschuivingen

Opvallend is dat er stille verschuivingen plaatsvonden in het aantal gebruikers van de diensten en van de focus van het Nederlands Studenten Sanatorium. Zo werden vanaf 1970 ook studenten aan hbo-instellingen geholpen. Tevens veranderde het denken over de 'psychische' dimensie van handicaps. Waar in de jaren zestig het Nederlands Studenten Sanatorium nog een klein aantal studenten hielp vanwege een psychische handicap of een combinatie van handicaps waaronder een psychische, raakte deze groep gedurende de jaren zeventig uit beeld als doelgroep: zelfs zover dat zij vanaf 1974-1975 geen categorie meer vormden in de statistieken in de jaarverslagen. In het kader van de integrale aanpak van studieproblemen van functiebeperkte studenten bleef er aandacht voor de psychische dimensie, maar deze aandacht bleef beperkt tot de psychologische problemen van cliënten met een lichamelijke handicap. Studenten met een visuele beperking maakten een steeds groter deel uit van het totaal aan geholpen cliënten en longtuberculose verdween haast geheel uit de lijst met aandoeningen. Een andere opvallende ontwikkeling was de diversificatie van de aandoeningen, in de statistieken verenigd onder 'andere neurologische aandoeningen' en 'andere interne ziekten'. Aan deze, nog uit de sanatoriumtijd stammende manier van categoriseren kwam in 1979-1980 een einde: statistiek en indeling werd minder belangrijk geacht in de jaren tachtig. ■

Periode
1970
1980

Eigenwijsheid helpt

‘In 1972 startte ik als studentendecaan bij de Radboud Universiteit. Wat naïef ging ik aan de slag, met vier mannelijke collega's. Het was mijn eerste baan, ik was nog net niet afgestudeerd als socioloog. We begeleidden alle studenten in alles waar zij tegenaan liepen, van financiële problemen, wetgeving tot conflicten. Dit waren toen zo'n vierduizend studenten per jaar. Studie-adviseurs waren er nog niet, docenten deden wat extra begeleiding 'erbij'.’

Altijd vechten

‘Met studenten met een functiebeperking hadden we geen contact. Studenten met bijzondere omstandigheden heette dat toen. In totaal ging het denk ik om zo’n tien à twintig studenten per jaar die om hulp vroegen. De begeleiding van deze studenten verliep via een medewerker van handicap + studie die was gestationeerd op de Radboud Universiteit. Zo was dat toen georganiseerd op elke universiteit. Zij nam contact op met de betreffende student en ging voor de student de boer op om zaken praktisch te regelen met bijvoorbeeld een docent. Ze moest daar altijd voor vechten. Wij wisten er toen weinig vanaf. Het Landelijk Beraad Studentendecanen (LBS) bestond ook al in de jaren zeventig, maar omdat de begeleiding van studenten met een functiebeperking geen taak voor ons was, stond het onderwerp nog niet op de agenda van dit overleg.’

Een stevigere poot

‘Begin jaren tachtig trok handicap + studie haar medewerkers terug van de lokale kantoren op de universiteiten. Expertise-centrum handicap + studie ging volledig centraal vanuit Utrecht werken. Ik nam de begeleiding over van de studenten met een functiebeperking op de universiteit. Er lag weinig vast.

“Ik had wel een beetje de reputatie van ‘daar komt zij weer met een moeilijk geval’”

In overleg met een collega-studentendecaan van de Universiteit Utrecht ben ik begonnen met registratie van de casussen. Om hoeveel studenten gaat het eigenlijk? Welke beperkingen hebben zij?

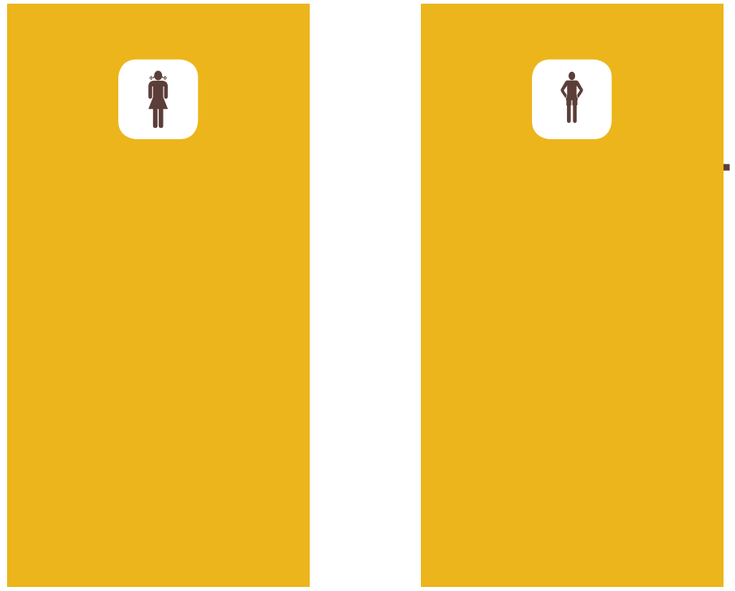
Binnen het Landelijk Beraad Studentendecanen organiseerden we een nieuw landelijk overleg om uit te wisselen over ons werk voor deze studenten: de Commissie Studeren met een Handicap. Waar lopen we allemaal tegenaan? Wat doen andere universiteiten ermee? Zo konden we dingen samen in beweging zetten. En zo had je als studentendecaan binnen je eigen universiteit weer een stevigere poot om op te staan. Dat overleg is daarna altijd gebleven.’

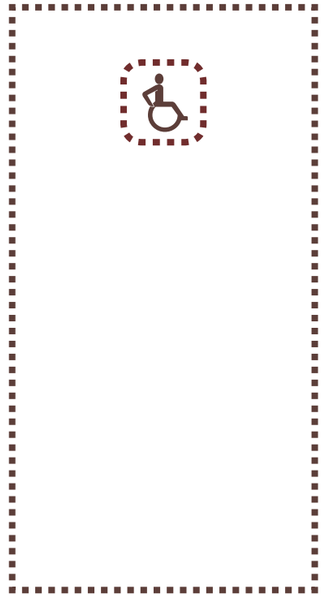
Bewondering voor gedrevenheid

‘Altijd heb ik het belang van de student centraal gesteld in mijn werk. Als studentendecaan besliste ik niet óver de student, ik gaf alleen advies om de student bepaalde voorzieningen te geven. Allereerst vroeg ik de student om te vertellen wat hij of zij zelf dacht nodig te hebben. Als een student dan teruggaf dat dit weinig zin had, omdat wij ‘toch de regels maken’ was ik duidelijk: “jij beslist, wij bekijken wat we kunnen bieden.” Studenten waren aangenaam verrast dat iemand met hen meedacht over oplossingen. Zo heb ik het zelfs voor elkaar gekregen dat een bedlegerige studente is komen studeren. Ik had wel een beetje de reputatie van “daar komt zij weer met een moeilijk geval”. Maar ik vond altijd dat het uitgangspunt moest zijn, dat alles moest kunnen. En dat je geen beperking in de mogelijkheden ziet. Daar lag mijn hart. Ondanks weinige beschikbare uren voor de begeleiding van studenten met een functiebeperking probeerde ik er zo veel mogelijk van te maken. Eigenwijsheid helpt daarbij. En mijn grote bewondering voor de gedrevenheid van de studenten en hun doorzettings-vermogen. Bij het bevechten van de benodigde voorzieningen ben ik blij geweest met de veelal fijne meewerkende houding van veel functionarissen binnen de universiteit.’

Van alle tijden

‘Het blijft belangrijk dat er altijd één functionaris is die er speciaal aandacht voor houdt, die de spil blijft van het beleid. De praktische dingen waar studenten met een functiebeperking tegenaan lopen zijn van alle tijden, maar het is en blijft een apart aandachtsveld. Studenten vragen vaak pas laat om hulp, dat zal niet snel veranderen. De drempel om ergens aan te kloppen, is vaak nog hoog. Ook blijft het vaak een kwestie van geld. Wie betaalt de voorzieningen? Daar mag de student niet de dupe van worden. Wat wij als pioniers hebben verzonnen, staat nog steeds. Ik hoop écht dat dit zo blijft.’ ■

Student
1971 - 1977

Bruno Stricker
NR. 7177

Studie: Geneeskunde

UVA

In één klap een ander leven

‘Ik was net begonnen met de studie Geneeskunde toen ik een dwarslaesie opliep als gevolg van een duikongeluk. Ik heb toen anderhalf jaar in het revalidatie-centrum 'De Hoogstraat' in Leersum doorgebracht. Studeren ging in het begin niet, je leven is in één klap zo anders dat het tijd kost om andere vaardigheden te leren en je aan te passen aan een nieuwe situatie.’

Zo ging dat nou eenmaal

‘Na een jaar kwam de vraag of ik verder zou gaan met mijn studie. De decaan raadde me af om hiermee door te gaan. Ik zou toch geen arts kunnen worden. Maar er was op dat moment niet echt een andere studie die mij aantrok. Mijn vader zei daarom: “Haal eerst je kandidaats (nu: bachelor) maar, dan zie je daarna wel.” Uiteindelijk heb ik besloten om door te gaan en heb daarna ook mijn doctoraal (theoretische fase voorafgaand aan artsendiploma) behaald. De decaan heeft achteraf zijn excuses nog aangeboden, dat hij mij had geadviseerd te stoppen. Maar ik neem het hem niet kwalijk, zo ging dat nou eenmaal.’

De collegezaal ingedragen

‘In de tijd dat ik studeerde waren de voorzieningen over het algemeen zeer beperkt. Nu heb je bijvoorbeeld overal rolstoel-toiletten, dat had je vroeger niet en ging je tussen twee auto's staan. Het was provisorisch ingericht. Ook moest ik vaak een collegezaal worden ingedragen, omdat de lift te klein was. Medestudenten deden dit, dat was eigenlijk heel gewoon. Desnoods volgde ik geen college. Er was namelijk niks geregeld, we hielpen elkaar waar nodig. Wat erg belangrijk voor mij is geweest, is dat het Nederlands Studenten Sanatorium voor een aangepaste kamer heeft gezorgd. In Leiden kon ik namelijk geen aangepaste kamer krijgen. Toen heeft het Nederlands Studenten Sanatorium geregeld dat als de studentenhuisvester een kamer beschikbaar stelde, zij de aanpassingen zou betalen. Daar ben ik ze nog dankbaar voor.’

Diagnoses toen en nu

‘Tegenwoordig doet men meer moeite om iedereen te accommoderen en een opleiding te laten volgen. Dat schiet soms door, denk ik. Veel psychische klachten waar je tegenwoordig veel over hoort, werden toen nog niet gediagnosticeerd of als handicap behandeld. Ik doceer zelf ook, en hierbij behandel ik studenten met een handicap niet anders dan ‘gewone’ studenten. En zo vraag ik me af of iemand met autisme wel arts zou moeten worden. Niet alles dat kan is ook gewenst. Maar zo ja, dan is het daarbij wel van belang dat er aanpassingen zijn. Hoe meer aanpassingsmogelijkheden, hoe beter. Want het levert de maatschappij meer op als een gehandicapte kan studeren en werken dan wanneer deze thuis zit met een uitkering.’

Geen hemelbestormer

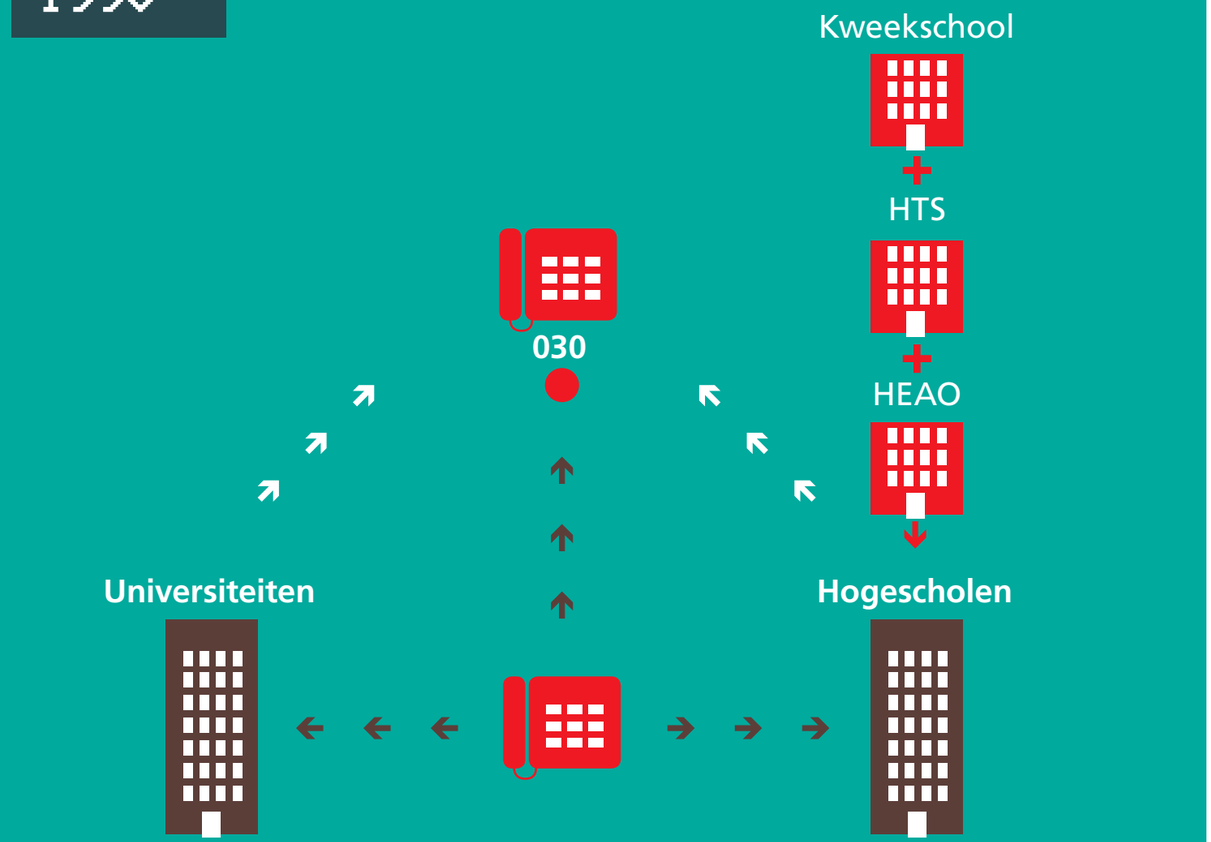
‘Coschappen doen was lastig in een rolstoel. Er waren artsen die duidelijk uitstraalden dat ze vonden dat ik iets anders moest gaan doen. Sommigen waren gelukkig welwillender. Ik heb overigens niet het idee dat dit is veranderd. Er is ook wel iets voor te zeggen natuurlijk. Als een patiënt bijvoorbeeld op de grond ligt en je moet deze een injectie geven, terwijl je niet voldoende spierkracht in je handen hebt, wordt dit een lastige zaak. Je moet ook zelf wel reëel blijven in wat je kunt en niet (meer) kunt. Dat heb ik ook gedaan. Ik wilde eigenlijk de psychiatrie in omdat ik dat interessant vond en het mogelijk leek, maar ik kon geen artsendiploma halen. Achteraf ben ik daar wel blij mee want ik denk toch dat dat niet echt iets voor mij zou zijn geweest. Dus ben ik een andere weg ingeslagen: ik ben gaan werken bij het Bureau Bijwerkingen Geneesmiddelen. Ik hoefde ook niet bij de hemelbestormers te horen, die in rolstoelen met spandoeken protesteerden.
Tegenwoordig lijkt het overigens wel of iedereen alles maar moet kunnen volgen. Studenten vinden vaak dat ze ergens ‘recht op hebben’. Maar je moet niet alles doordrukken. Belangrijk is dat je je eigen beperkingen en talenten kent. Hierbij moet je niet een ander je droom opleggen, terwijl dit in de praktijk niet mogelijk is. Daarom is het belangrijk een goed gesprek te voeren met de universiteit over de mogelijkheden en beroepsperspectieven.’

Banen en beroepen

‘Ik zou de huidige studenten graag willen meegeven dat ze kijken naar wat voor banen er zijn. Bij veel beroepen weet je pas wat het daadwerkelijk inhoudt als je ermee aan de slag gaat. Het is goed te ontdekken wat je leuk vindt en kunt. Geef dan vervolgens niet te snel op, want hoe sneller je switcht van studie, hoe minder je doordringt tot de leuke stukken daarvan.’

Bruno Stricker werkt nu als Hoogleraar Pharmaco-epidemiology aan het Erasmus Medisch Centrum.

Periode
1980
1990

Handicap + studie trekt het lokale werk terug. Studentendecanen binnen de universiteiten nemen het werk van de adviseurs over en gaan onderling informatie uitwisselen over studenten met een handicap.
Studentendecanen van hogescholen leggen contact met studentendecanen van universiteiten om uit te wisselen over dit onderwerp. Handicap + studie krijgt een platformfunctie en roept op tot actie.

De bodem in zicht

In het jaarverslag van 1978-1979 kondigde men een naamsverandering aan van ‘Nederlands Studenten Sanatorium’ tot ‘Stichting Handicap en Studie NSS’. De nieuwe naam was een compromis: men kon zich scherper profileren, maar de verbinding met het werk in het Larens sanatorium bleef door het behoud van de afkorting ‘NSS’.
Wat ook bleef, was de precaire financiële situatie die in de voorgaande jaren was ontstaan. In haast elke Binding benadrukte de redactie dat er nog altijd geen oplossing was voor het gebrek aan financiële middelen waardoor de stichting – nog steeds – op de uit de verkoop van het sanatoriumgebouw verkregen fondsen inteerde. Oplossingen om de situatie te verhelpen, werden gezocht in het verkrijgen van subsidies en het vermeerderen van donaties uit bijvoorbeeld een kledingbeurs of inzamelingsacties. Voor deze donaties probeerde men de bekendheid van de stichting te vergroten, bijvoorbeeld door documentaires op te zetten over de stichting in samenwerking met de NCRV; door in te spelen op het ‘Internationaal jaar van de Gehandicapte’ of door grote symposia. Voldoende inkomsten werden echter niet verkregen uit deze bronnen. Daardoor dreven de financiële problemen de ontwikkeling van de organisatie en de voortgang op de belangrijkste thema’s naar de achtergrond: het voortbestaan van de organisatie kwam in het geding.

Financieel uitgeput

In 1983 werd de financiële situatie kritiek: het vermogen was bijna uitgeput. ‘Haalt de Stichting Handicap en Studie NSS 1984?’ kopte Binding. Directe actie bleek noodzakelijk en via enkele goedgezinde Kamerleden werd geïnformeerd naar de mogelijkheden om de broodnodige extra subsidie te verkrijgen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bleek een andere visie dan de stichting te hebben op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs: zij meende dat de directe ondersteuning van studenten tot de taak van de onderwijsinstellingen behoorde, en niet tot de taak van de stichting. Voor de stichting was daarmee een laatste redmiddel verloren gegaan. Haar restte nu slechts de door de rijksoverheid voorgeschreven ‘platformfunctie’: het informeren van studentendecanen over hoe zij om zouden moeten gaan met de beperkingen van hun studenten. Hoewel de stichting door de jaren heen altijd voorstander was geweest van integratie, maakte zij zich grote zorgen over de afhandeling door studentendecanen: velen waren (nog) niet vakkundig genoeg om goede hulp te kunnen leveren, noch waren zij bij alle instellingen aanwezig. Met name bij hbo-instellingen ontbrak het vaak aan goede studentbegeleiding. De stichting zag het platform zeker als een nuttige taak, maar zij heeft tot op het laatste moment geprobeerd haar overige taken voort te kunnen zetten met alternatieve financiering, zonder resultaat echter. Dit betekende dat het voor de stichting niet langer mogelijk was om huisbezoeken af te leggen, of op locatie voorzieningen voor de studenten te regelen.

Van daad naar raad

Voortaan stond handicap + studie de studenten met raad, maar niet meer met daad bij.
Ondertussen werd voortgebouwd op de bewustwording waar in de jaren zeventig mee begonnen was. Tot aan 1975 was het vooral het materieel welzijn van de studenten dat de dienstverlening domineerde, vanaf 1975 ging het om het idee dat mensen met een handicap ook recht hadden op een goed bestaan. In Binding stonden steeds vaker verhalen van lotgenoten. De toon was soms emotioneel: zo gaf ‘een slechthorende jongere’ in 1981 een ‘gele kaart’ uit in het blad, te gebruiken tegen personen die slechthorenden onduidelijk aanspreken. Gedachten over emancipatoire actie kwamen op. De andere behandeling van studenten met een handicap werd nu ‘Diskriminatie’ genoemd en de oplossing voor dat probleem werd ‘Gehandicaptenstrijd’.

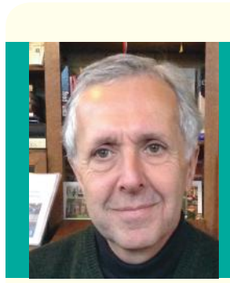
In actie!

De emancipatie van studenten met een beperking was niet langer gebaat bij besprekingen en overleg, maar bij actie! Hoewel de frustratie en actiebereidheid soms groot leek, bleef het uiteindelijk slechts bij woorden. Wel droeg de ‘bewustwording’ binnen handicap + studie bij tot de gedachte dat een beperking niet langer een uitzonderingspositie moest veroorzaken, maar juist tot de norm zou moeten behoren. De stichting maakte zelf werk van de emancipatie en nam veel werknemers die zelf met een beperking leefden in dienst. Een deel van de hulp en het begrip dat de stichting aan studenten kon bieden, kwam dus voort uit eigen ervaring.
‘Het platform’ dat het ministerie graag als toekomst zag voor Stichting Handicap en Studie NSS kwam er na enige aanloop alsnog. Op 11 oktober 1984 nam de stichting de taak om studentendecanen en studieadviseurs in het universitair onderwijs te scholen op zich. Duidelijk was dat er hier op een instapniveau begonnen moest worden, omdat men op de eerste bijeenkomsten vooral sprak over wat een handicap was en welke invloed deze op het leven en de studie van een student kon hebben. Toch bereikte men al snel een grotere groep studentendecanen die steeds beter studenten met een beperking konden helpen. Dit was echter niet de intentie van de stichting, maar men bereikte daarmee een stap richting de zo gewenste emancipatie: het gelijkstellen van studenten met en zonder beperking door hulp van dezelfde studentendecanen die op de juiste aanpassingen zouden toezien. Langzamerhand groeide handicap + studie in haar nieuwe rol, maar afscheid van de directe begeleiding nam men nog niet: studenten met een beperking konden nog altijd terecht voor vragen en voorlichting, zij het via de telefonische helpdesk. Zo bleef de stichting, met studenten en studentendecanen als belangrijkste gesprekspartners, dicht bij het onderwijs. ■

Periode
1980
1990

Weinig nostalgie: de tijden zijn ten goede veranderd

'Van nostalgie is totaal geen sprake, als ik terugblik op de jaren tachtig. De positie van studenten met een functiebeperking is immers sterk verbeterd sindsdien. Aan het begin van de jaren tachtig waren er alleen kleinschalige hbo-opleidingen met een klein aantal studenten: de 'Heao', 'Hts' of 'Kweekschool'. We spraken van leerlingen en niet van studenten. Pas in 1986 werd dit aantal instellingen door toedoen van minister Deetman teruggebracht tot een kleiner aantal gefuseerde, maar grotere hogescholen. Vanaf die tijd viel het hbo niet meer onder de wet voortgezet onderwijs, maar onder de hbo-wet.'

Studenten-decaan
1980 - heden
Peter Sweegers
Fontys

In de startmodus

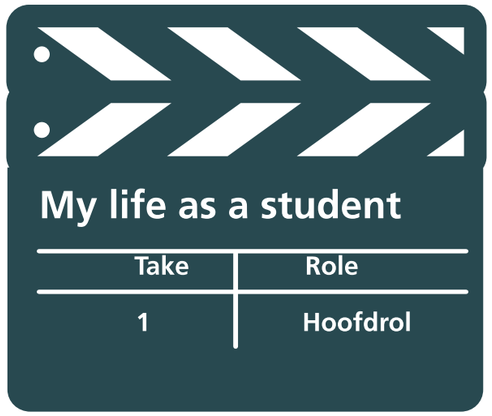
'Het beleid van studeren met een functiebeperking was ad hoc en stond in de startmodus. Pas eind jaren tachtig schreven we een eerste beleidsnotitie. Een tiental studenten vroeg per jaar om voorzieningen. Dit waren met name studenten met een lichamelijke beperking. Studenten met dyslexie en psychische problemen waren net in opkomst. Oplossingen zochten we voor ieder individueel geval afzonderlijk. De ervaring die werd opgedaan met een student bleef binnen de opleiding. Vertrok de betreffende student, dan verdween ook die ervaring weer.'

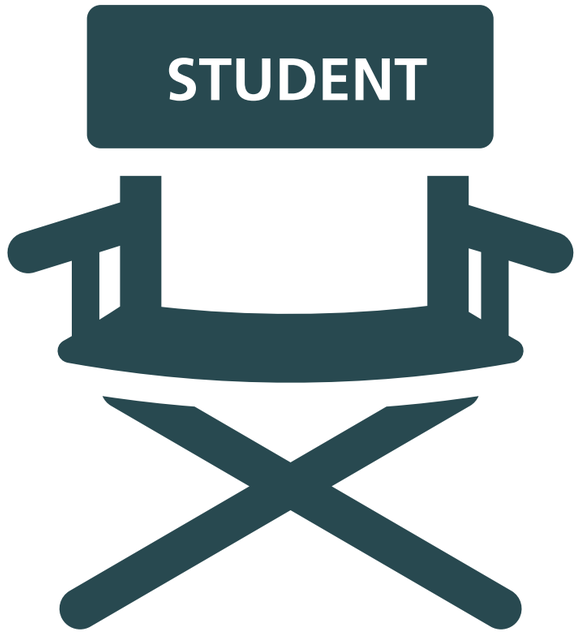
Angst voor het onbekende

'Als decanaat hoorden we vaak indirect wat er speelde. We hadden weinig expertise en onderzoeksgegevens waren nauwelijks voorhanden. Steeds opnieuw bekeken we wat er kon. Ook docenten hadden weinig ervaring met deze studenten. Uit angst voor het onbekende schoten zij al snel in een afwerende reflex als ik hen om hulp vroeg: "Ik heb er geen verstand van." of "Ik weet niet hoe ik dat moet aanpakken." Bij een student met dyslexie moest er erg lang over worden gedelibereerd: Kan dit wel? En wat is er dan allemaal voor nodig?
Langzaamaan groeide de behoefte om lijn aan te brengen in de regelingen voor de studenten met een functiebeperking. Door ervaringen uit te gaan wisselen, hoefde niet steeds opnieuw het wiel uitgevonden te worden. Ik werd in 1990 als studentendecaan de centrale contactpersoon voor alle studenten met een functiebeperking binnen Fontys.'

Paternalistisch

'De manier waarop we in de jaren tachtig de student begeleidden, zou je nu omschrijven als paternalistisch: wij wisten wat goed was voor de student en welke studie zou passen.
De student is inmiddels veranderd. Mijn manier van begeleiden is door de jaren heen ook veranderd. Studenten zijn actiever en kunnen tegenwoordig redelijk voor zichzelf opkomen. Ze hebben hogere verwachtingen en kunnen beter hun eigen behoefte kenbaar maken. Steeds meer richt ik me op de ondersteuning van studenten, zodat zij vanuit eigen regie zelf kunnen aangeven wat ze nodig hebben. Dit is ook het gevolg van verankering in de wetgeving, waardoor de verantwoordelijkheid voor studeren met een functiebeperking al beter is belegd.'

Oog voor maatschappelijke carrière

'Het is goed om te zien dat de verantwoordelijkheid voor de studenten veel breder wordt gedragen door alle instellingen. De diagnostiek is verbeterd, ook in het basis- en voortgezet onderwijs, waardoor studenten hun beperking steeds eerder leren kennen. De uitstroom van studenten is verbeterd en er is veel meer oog voor de maatschappelijke carrière van de studenten. Dit is het gevolg van kleine stapjes die we de in de loop van vele jaren hebben gezet. Stapjes die heel veel energie, tijd en geld hebben gekost, maar allemaal bijdroegen aan de goede richting.'

Blij

'Ik word steevast blij als een docent uit zichzelf met vragen komt. Of als medewerkers kwesties op eigen initiatief bespreekbaar willen maken en initiatieven nemen voor inclusief onderwijs. Ook spreek ik steeds vaker studenten die met groot enthousiasme aan hun studie beginnen. We beschikken over een veel grotere basis aan kennis, ervaring en gegevens van waaruit we steeds meer maatwerk kunnen leveren. Ook het organisatorische kader wordt steeds steviger. Belangrijk is dat we blijven luisteren naar de student die vaak zelf heel goed weet wat geschikte en noodzakelijke voorzieningen zijn om zijn of haar studie met succes te kunnen doorlopen.' ■

Periode
1980
1990

Cabaret als redding

'Ik studeerde nog voor het computertijdperk. Ik was de allereerste blinde die Nederlands ging studeren en het was een gigantische uitdaging om de readers omgezet te krijgen in braille. Van literatuur was er wel wat in braille, maar ook lang niet alles. Je had wel cassettebandjes waarop boeken werden voorgelezen, maar dat was erg onhandig. Je kon niets naslaan, je was uren bezig met heen en weer spoelen, een vreselijk omslachtig gedoe. En daarbij: vaak werden die boeken voorgelezen door lieve vrijwilligers, maar soms kon je het kunstgebit horen klapperen.'

Fotocredit: Jurjen Alkema

Student
1986 - 1988

Vincent Bijlo
NR. 8688

Studie: Nederlands

Universiteit van Utrecht

Achterstand

'Het omzetten van readers en syllabi in braille kostte veel tijd en docenten waren soms laat met zo'n lijstje of kwamen ineens weer met een andere publicatie. Op een gegeven moment werd het systeem ook nog veranderd en kwamen er blokken van zes weken in plaats van modules van twaalf weken. Uiteindelijk liep ik zo'n achterstand op dat ik wel gedwongen was om te stoppen. Ik werd het ook wel een beetje zat om iedereen achter de broek te zitten. Op de middelbare school was het materiaal lang van tevoren bekend en liep dat brailleren van boeken en ook proefwerken wel goed. Overigens stond er op de universiteit wel een braillecomputer, maar er was niemand om al die readers bladzijde voor bladzijde in te scannen. Tegenwoordig is het makkelijker. Ik kan een PDF-bestand aanvragen van een publicatie, dat kan ik wel lezen.'

Valt er nog wat te lachen?

'Ik heb de mazzel gehad dat dat cabaret goed liep. Dat was mijn redding. Bij studentenactiviteiten en feestjes deed ik wel al een soort entr'actetjes, schreef korte verhalen die ik voorlas en speelde piano. Ik wist de lach op te wekken. Op een gegeven moment las ik in een blindenblaadje iets over een cabaretfestival onder de noemer 'Valt er nog wat te lachen'. Dat vond ik helemaal geen uitnodigende kop. Maar toen een vriend niet op kwam dagen voor een afspraak en ik om de tijd te doden nog eens in dat blaadje keek, heb ik toch gebeld om te vragen of ik me nog kon aanmelden. En daar ontstond een heel leuk gesprek. Ik heb meegedaan en het bedrag van 2000 gulden gewonnen dat door Freek de Jonge als prijs beschikbaar was gesteld. En een half jaar later won ik het Leids cabaretfestival. Zo is dat gaan lopen.'

Pionieren

'De studie heeft me veel gebracht. Je leert op wetenschappelijke manier denken, je moest samenwerken, teksten analyseren. Ik vond mijn studie leuk en dat ik deel mocht uitmaken van het studentenleven vond ik bijzonder. Niemand kon er iets aan doen dat het niet goed liep. Iedereen was van goede wil. De decaan was een geweldig mens, maar het was echt pionieren. Handicap + studie kon daar ook niet zoveel aan verhelpen. Ik heb nog wel een mooie anekdote. Ik woonde met mijn broer – die ook een visuele handicap heeft – samen op een studentenflat toen iemand van handicap + studie langskwam om het te hebben over een taxivergoeding: Hij meldde zich stotterend door de intercom en vervolgens kwam hij maar niet boven. Na héél lang wachten verscheen hij toch nog. Hij bleek ook iets aan zijn been te hebben en struikelde ergens over. Of het licht aan kon. Wij zaten daar natuurlijk in het donker. En toen was hij ook nog de papieren vergeten. Moest-ie weer helemaal naar beneden. Maar toch, met die taxivergoeding is het wel goed gekomen.
Studietijd is nooit verloren. Het is altijd een verrijking die je je hele leven met je meedraagt. Dat had ik nooit willen missen. Het heeft me ook alerter en weerbaarder gemaakt. Als je iets wil, moet je er iets voor doen.'

Geen guerrillastrijder

'Ik liep wel tegen een muur aan tijdens mijn studie. Maar toch moet je ervoor zorgen niet te verzuren, verbitterd te raken, je moet die frustratie nooit op je nemen. En je moet ook geen guerrillastrijder worden. Niet alles valt op te lossen. Maar leer om te weten waar je staat, wat je wil, met kracht. Je moet jezelf niet gehandicapter laten maken dan je bent. Ik probeer mensen met een handicap wel eens te helpen. Het is soms moeilijk om de moed niet te verliezen en niet gedemotiveerd te raken. Ik ben daar gelukkig aan ontsnapt. Misschien heeft dat iets met mijn opvoeding te maken. Toen ik ging studeren, kreeg ik een Wajong-uitkering, maar die heb ik geweigerd. Ik wilde niet arbeidsongeschikt zijn. Ik heb gewoon een studiebeurs aangevraagd.
Passend onderwijs is op zich een goed idee: de inclusieve gedachte, dat is heel goed. Ik denk dat kinderen veel te veel in aparte hokjes worden gestopt. Alleen, als zo'n ontwikkeling gepaard gaat met grote bezuinigingen moet je wantrouwend zijn. Dat kan niet samen gaan. Er gaat bij zo'n ontwikkeling gigantisch veel mis, je kunt niet na een jaar zeggen, het is mislukt. Zoiets is een kwestie van jaren. Daar is wel geld voor nodig.'

Vincent Bijlo werkt nu als cabaretier, columnist, muzikant en schrijver.

Periode
1990
2000

Studentendecanen gaan zich meer met elkaar verbinden. Er komt een interuniversitaire werkgroep over studeren met een handicap. De aanpak wordt systematischer georganiseerd, waardoor studentendecanen meer vaste grond onder de voeten krijgen om zaken te regelen. Handicap + studie gaat zich weer manifesteren en vraagt aandacht voor de groep studenten met een onzichtbare aandoening.

Een lans breken

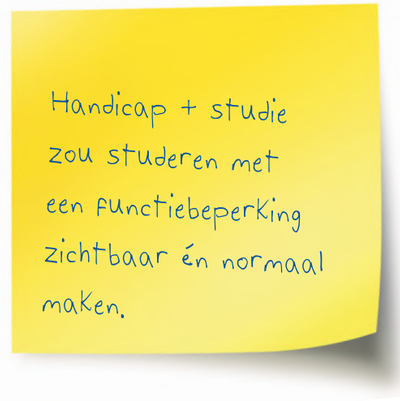
De platformfunctie die de stichting sinds de jaren tachtig had, bracht grote veranderingen met zich mee. In de voorgaande decennia had handicap + studie zich ontwikkeld tot een lokaal gewortelde organisatie in alle studentensteden, maar het nieuwe takenpakket vereiste juist een sterk ontwikkeld centraal bureau. Een reorganisatie was onvermijdelijk, maar maakte alsnog veel indruk op de medewerkers toen deze in 1987-1988 plaatsvond. Van veel medewerkers werd afscheid genomen, anderen kwamen te werken op het kantoor in Utrecht. De naschokken waren tot ver in de jaren negentig voelbaar op het kantoor in de Willem Barentszstraat. Desondanks kon de stichting in haar nieuwe taak groeien en verbeterde het contact met de studentendecanen, onder andere door het opstellen van een contactpersonenlijst. Op elke hogeschool en universiteit zorgde handicap + studie voor een formele benoeming van een van de medewerkers tot contactpersoon Studeren met een functiebeperking. Naast het contact met de Commissie Studeren met een Handicap binnen de overleggroep Landelijk Beraad Studentendecanen (LBS-CSH), ontstond er ook nauw contact met de studentendecanen van de hogescholen binnen de vereniging LOS-HBO (Landelijke Organisatie van Studenten-decanen in het hbo). In beide organisaties kwamen de studentendecanen tot de conclusie dat zij elkaar konden versterken, onder andere door beleidsmatig aan de slag te gaan.

Nieuw tijdperk

Het vertrek van directeur G. Winkel en de komst van zijn opvolger J. Nagtegaal in 1996 luidde een nieuw tijdperk in voor handicap + studie. Onder Winkel werd nog vaak teruggekeken naar de jaren zeventig en tachtig, was de organisatie nog veelal ‘intern’ gericht en stuurden externe ontwikkelingen de stichting nog al eens. Directeur Nagtegaal werd aangetrokken om de nieuwe richting vorm te geven. Symbolisch voor de heroriëntatie is dat in 1996 ‘NSS’ uit de naam verdween: de organisatie ging verder als ‘Stichting Handicap & Studie’. Een eerste stap was om aansluiting te zoeken bij de beleidsvoornemens die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen al in 1994 had gepubliceerd: het beleidsplan HOOP. Dat plan had voor handicap + studie één misser: er stond niets in over studeren met een functiebeperking. Dat kon het ministerie volgens directeur Nagtegaal ‘niet maken’. Om dat te rectificeren, waren stevige ambities op zijn plaats: handicap + studie zou studeren met een functiebeperking zichtbaar én normaal maken. Om dat doel te bereiken, zou handicap + studie net zo bekend worden als Greenpeace, aldus directeur Nagtegaal. De toon was gezet.

Onzichtbaar en onbegrepen

Hoewel vanaf het prille begin van het Nederlands Studenten Sanatorium ook het geestelijk welzijn belangstelling ondervond, een vereiste wanneer men een kuur moest ondergaan die een jaar bedrust betekende, raakte de interesse voor de psychische kant in de volgende decennia achterop. In de jaren zestig, begin jaren zeventig werden mensen met psychische klachten nog geholpen, nu verminderde de aandacht voor die groep aanzienlijk. De categorie ‘psychische aandoeningen’ verdween in 1975 dan ook uit de statistieken. De focus kwam te liggen op zichtbare en fysieke handicaps: een groep die voor handicap + studie relatief gemakkelijk te helpen was. Begin jaren negentig was de tijd echter weer rijp voor aandacht voor aandoeningen die niet (duidelijk) zichtbaar waren. Het project ‘Onzichtbaar en Onbegrepen’ van de stichting droeg daar aan bij. Een aandoening die veel aandacht genoot was dyslexie. Deze leesvaardigheidsaandoening werd in 1995 erkend door een rapport voor de Gezondheidsraad waarin ook verantwoordelijkheden voor het onderwijs werden besproken. Door de erkenning van dyslexie konden veel mensen zich herkennen in een

‘onzichtbare’, maar toch wijdverspreide aandoening. Voor deze en andere ‘onzichtbare aandoeningen’ wilde handicap + studie een lans breken.

Verspild talent?

Studenten met zichtbare aandoeningen waren nooit groot in getal in Nederland. Zelfs de grootste groep, ‘blinden en slechtziende studenten’, kwam volgens de cijfers van handicap + studie niet boven de paar honderd uit. Het totaal aantal studenten met een handicap was ook niet heel groot: de stichting had nooit meer dan enkele honderden studenten in de kaartenbak zitten. Hoewel hulp en aanpassingen zeer nodig waren voor deze groep, zette de kleine omvang de nationale politiek niet aan tot actie. Dit veranderde door de groeiende bekendheid van de onzichtbare aandoeningen. Niet langer was het hebben van een handicap beperkt tot een kleine groep personen die zichtbaar aanpassingen nodig hadden. Er bleek een veel grotere groep studenten te bestaan die kampten met aandoeningen die zij verzwegen uit angst om niet serieus genomen te worden. Bovendien was er een deel van de jongeren die hun eigen aandoening niet als zodanig herkende, zoals vooral met dyslexie het geval was. Hoeveel groter was de groep eigenlijk: duizenden, misschien wel tienduizenden? Met zoveel studenten met een functiebeperking, die dus afweken van de norm: wat was die norm dan nog waard? Was misschien het hebben van een beperking wel de norm? En zo ja: hoeveel talent werd er wel niet verspild door hun niet de aanpassingen te bieden die zij nodig hadden? Het waren vragen die een antwoord verdienden, vond handicap + studie. ■

Periode
1990
2000

Strijdjes leveren en lobbywerk

"Toen ik in 1998 bij de Vrije Universiteit in Amsterdam begon als studentendecaan, kreeg ik meteen het onderwerp "handicap" in mijn portefeuille. Terugkijkend op die beginperiode denk ik dat het allemaal nogal "low profile" was in die tijd."

Willekeur en gruwelverhalen

'Er was meer willekeur, omdat een en ander niet was geregeld. Instellingen deden hun best, maar er waren altijd studenten met gruwelverhalen over het gebrek aan medewerking op de verschillende instellingen. Die zullen er nog wel zijn, maar het beleid rond studeren met een functiebeperking heeft veel meer vorm gekregen. Ook herinner ik me vergaderingen van alle studentendecanen uit het wetenschappelijk onderwijs met studeren met een handicap in hun portefeuille: die duurden 'gewoon' van 10.00-16.00 uur compleet met lunch. Het is allemaal efficiënter geworden.'

De grote uitdaging

'Van 2008 tot 2015 was ik voorzitter van de commissie Studeren met een functiebeperking van het Landelijk Beraad Studentendecanen (LBS) van universitaire onderwijsinstellingen. Een paar keer per jaar overleggen we met elkaar en schuift het Expertisecentrum handicap + studie aan. In totaal zijn er in Nederland 13 universiteiten en zo'n 55 decanen. Dat is vrij overzichtelijk.
Er komen meestal ook twee vertegenwoordigers uit het hbo, om uit te wisselen hoe zaken daar worden aangepakt. De grote uitdaging is vooral: hoe kun je loskomen van je dagelijkse werkzaamheden en tijd en aandacht besteden aan de vraag wat er in zijn algemeenheid nodig is. Je hebt als decaan altijd studenten aan je bureau waar je ad hoc zaken voor moet of wil regelen en bent de hele dag bezig de dossiers op je bureau af te handelen.'

Lobbywerk

'Door lobbywerk van handicap + studie kwamen er impulsgelden voor projecten rond het thema handicap en studie in het hoger onderwijs. Daar moest je als instelling eenzelfde bedrag tegenover stellen. In 2004 hebben we zo een paar kleine projecten gedaan: een autismeproject, een maatjesproject en een klankbordgroep met studenten. In 2006 konden we twee ton binnenhalen via een breder plan op allerlei vlakken: wat regel je centraal en decentraal, wat regel je in de voorlichting en wat via daadwerkelijke begeleiding, enzovoort. Het beleid kon toen echt vorm krijgen door die extra gelden.
In 2005 sloten we als VU een convenant met handicap + studie waarin we als universiteit beloofden werk te maken van het thema.'

Geen sexy onderwerp

'Uiteindelijk is een aantal jaren geleden het thema handicap en studie in het accreditatiesysteem van de hoger onderwijsinstellingen vastgelegd en dat is nog steeds heel waardevol. Instellingen zijn nu verplicht er beleid op te voeren en medewerkers moeten er dan wel iets mee, ook als ze daar misschien geen zin in hebben.
En soms blijkt bij instellingen die het best op orde denken te hebben dat er toch wel een en ander te verbeteren valt. Het is nu eenmaal geen sexy onderwerp. Je moet altijd strijdjes leveren. Via die genoemde projecten konden we laten zien dat studenten+ óók een diploma kunnen halen.'

Schatplichtig

'Lastig was wel eens dat handicap + studie er toen vooral was voor de belangenbehartiging van de studenten.
Soms liep een studie niet goed, maar zat het er ook echt niet in. Daar moet je wel realistisch in zijn. Of er kwamen producten vanuit handicap + studie waar wij niet op zaten te wachten, dat schuurde ook wel eens. Maar wat inzet en het lobbywerk betreft, zijn alle instellingen echt schatplichtig aan handicap + studie. Die heeft het thema in Den Haag hoger op de agenda gekregen en dat heeft heel veel mogelijk gemaakt!'

Op de kaart

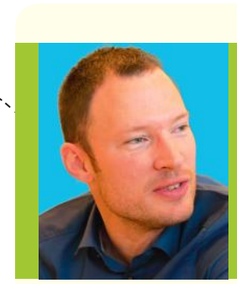
'We hebben echt topjaren gehad waarin we het nodige hebben kunnen doen om ook samen met studenten dingen op de kaart te zetten en om drempels te verlagen. Nu is het zaak dat ook op de kaart te houden!
Door bezuinigingen wordt het mes ook gezet in formatie die zich universiteitsbreed met dit thema bezighoudt. Het idee is dan dat dingen in de verschillende faculteiten moeten landen. Maar er blijven echt uren nodig om het onderwerp ook binnen de instelling op de agenda te houden.'

Blijven inzetten

'Het aantal studenten+ neemt toe. Meer jongeren halen het vereiste diploma voor het hoger onderwijs, doordat er bijvoorbeeld rugzakjes beschikbaar waren. Het blijft een onderwerp waar we met zijn allen mee bezig moeten zijn. Ik hoop echt dat handicap + studie zich bezig blijft houden met landelijke regelingen en veranderingen, zodat ze daar duidelijkheid over kan verschaffen richting de hoger onderwijsinstellingen en dat ze blijft lobbyen. Dat zal altijd noodzakelijk blijven. Het gaat om een enorm gevarieerde groep van studenten met een fysieke of mentale functiebeperking. Er zijn onderling grote verschillen. Vaak hebben zij al hun energie hard nodig om in de studie te steken. Zij kunnen als groep moeilijker voor zichzelf opkomen. Daar moeten we ons met zijn allen voor blijven inzetten.' ■

Mijn studie als een ticket tot wie ik nu ben

Student
1995 - 2000
Otwin van Dijk
NR. 9500
Studie: Rechten
Katholieke Universiteit Nijmegen

'Ik was achttien toen ik een ongeluk kreeg met een cervicale dwarslaesie als gevolg. Ik zat op het vwo en voor mij was het altijd een vanzelfsprekendheid geweest dat ik zou gaan studeren. Dat veranderde niet na het ongeluk en de revalidatie.'

Liefde voor de politiek

'Ik wilde rechten gaan doen in Nijmegen. Het openbaar vervoer was alleen niet toegankelijk voor mensen in een rolstoel. Mijn verzoek om een vervoersvergoeding werd afgewezen met als reden: middelbaar niveau vinden we voldoende voor mensen zoals jij, hoger onderwijs zou niets bijdragen aan mijn arbeidsgeschiktheid. Men ging ervan uit dat je toch een uitkering zou krijgen. Dat vond ik onbestaanbaar. Maar cynisch doen brengt je niet verder. Ik heb bezwaar gemaakt, brieven geschreven naar de politiek. Er werden Kamervragen gesteld. Robin Linschoten – toenmalig staatssecretaris bij Sociale Zaken – heeft er destijds voor gezorgd dat het beleid veranderde. Ik vergeet nooit zijn woorden 'scholing heeft altijd een arbeidsbevorderend effect'. Er kwam een taxivergoeding en ik kon gaan studeren. Toen heb ik dus ervaren dat politiek zin heeft, dat je dingen kunt veranderen via de politiek. Toen is bij mij de liefde voor politiek geboren.'

Mondigheid

'De decaan van de universiteit zorgde voor praktische oplossingen. Ik kon tentamens bijvoorbeeld maken op een laptop, omdat schrijven niet heel makkelijk ging en ik mocht lange tentamens mondeling doen. En mijn medestudenten hielpen bijvoorbeeld met boeken in de tas doen, deuren openhouden. Als met uitgaan een café moeilijk toegankelijk was, hielpen ze me naar binnen, wanneer we een weekend weggingen hielpen ze ook waar nodig. Het vraagt wel wat mondigheid van jezelf en hulp van je omgeving, maar het ging altijd heel vanzelfsprekend.'

Weerbaar door studeren

'Studeren maakt je weerbaar. Ik heb een normaal studentenleven geleid. Je ontwikkelt je tijdens je studie als mens en maakt zeker meer kans op de arbeidsmarkt. Mijn studie heeft me veel gebracht: ontwikkeling, het studentenleven, vrienden voor het leven, een diploma en via stage bij de gemeente Nijmegen ook een baan als juridisch medewerker. Later ben ik wethouder geweest bij de gemeente Doetinchem. Ik beschouw mijn studie als een ticket tot wie ik nu ben. Een advies voor anderen? Gewoon doén en gewóón doen. En maak gebruik van ervaringen van anderen. Natuurlijk maalt er van alles door je hoofd als je gaat studeren: hoe gaat dat bij de introductie, hoe moet dat straks bij de kroegentocht? Maar er is heel veel mogelijk. Die vorming als mens en dat je een plek op de arbeidsmarkt kunt veroveren, is zoveel waard. Het zegt heel veel als iemand met een functiebeperking een studie afrondt. Dan heb je laten zien dat je een doorzetter bent. En dan kun je zelfs Tweede Kamerlid worden!'

Inclusieve samenleving

'We hebben in Nederland een traditie van goed zorgen voor mensen met een functiebeperking en daar zitten goede kanten aan, maar daarmee zet je mensen wel als groep apart. Natuurlijk zijn er problemen als je in een rolstoel zit of blind bent, maar studeren kan wel. Je moet zelf ook goed nadenken over hoe je dingen kunt oplossen. We gaan gelukkig steeds meer richting een samenleving waarin iedereen kan participeren. Mooi ook dat het VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking ondertekend gaat worden; een belangrijke stap in het vergroten van het draagvlak voor een inclusieve samenleving.' ■

Otwin van Dijk werkt nu als politicus. Is sinds september 2012 lid van de Tweede Kamer namens de Partij van de Arbeid. Was van 2009 tot 2012 voorzitter van de landelijke stuurgroep "Alles Toegankelijk", een initiatief van overheid, bedrijfsleven en zorginstellingen om producten en diensten voor iedere Nederlander toegankelijk te maken.

Periode
2000
2010

‘In vrijheid te kunnen dromen over de toekomst en die dromen ook te kunnen verwezenlijken; die kans verdient iedereen.’

H.K.H. Prinses Laurentien der Nederlanden

handicap studie + expertise centrum

Handicap + studie maakt een grote groei door. Door politieke lobby zijn extra gelden beschikbaar voor handicap + studie en de onderwijsinstellingen. Studeren met een functiebeperking krijgt een extra impuls. Thema’s van het werk zijn beeldvorming, informatievoorziening, empowerment en juridische zaken. Landelijk onderzoek toont aan dat het om een grote groep studenten gaat. Als expertisecentrum ondersteunt handicap + studie de contactpersonen om beleid te ontwikkelen in eigen huis. De Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte is van kracht.

Simpelweg onmisbaar

Directeur J. Nagtegaal verlegde de aandacht naar de landelijke politiek om goede voorzieningen niet langer een wens en gunst te laten zijn, maar een harde vereiste te maken, waar elke hoger onderwijsinstelling aan zou moeten voldoen. Met in de hand het indrukwekkende getal van tienduizenden studenten wiens talenten nu niet optimaal werden benut, werd een politieke lobby opgestart. Vanuit het hoofdkwartier in Utrecht, toen gevestigd op de Christiaan Krammlaan, wist handicap + studie geschikte ingangen te vinden in Den Haag. Zo kon HOOP 2000, het beleidsplan van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor de periode 2000 tot 2004, worden geamendeerd, zodat er ook aandacht kwam voor studeren met een functiebeperking. Een onderzoek dat volgde in 2001, uitgevoerd door het Verweij-Jonker instituut, staafde de inschatting van handicap + studie: 61.000 tot 77.000 studenten, oftewel 12 tot 15 procent van de half miljoen studenten in Nederland had met een beperking te maken. Met deze gegevens werd de politieke lobby versterkt. Voor de landelijke politiek bleken dit schokkende cijfers die aanvankelijk met enige scepsis werden ontvangen, maar al snel leidden tot actie.

Beleidsplan aanpak Functiebeperking

Binnen het Landelijk Project Team (LPT), een initiatief van handicap + studie, zette contactpersonen Studeren met een functiebeperking zich ondertussen in om hun aanpak beter te organiseren. Vanaf de oprichting van het LPT in 1999 tot aan 2004 wisten zij te bewerkstelligen dat maar liefst 40 procent van de hogescholen en universiteiten een beleidsplan over de aanpak van functiebeperkingen creëerde. Mark Rutte, toenmalig staatssecretaris van Onderwijs, kon bij het afscheid van Nagtegaal in 2006 dan ook niet anders concluderen dan dat handicap + studie zich simpelweg onmisbaar had gemaakt.

Jaarlijks congres

Om zich zo onmisbaar te maken, had handicap + studie een belangrijk wapen: het jaarlijks terugkerende congres over studeren met een functiebeperking. Voor deze congressen werden vele vooraanstaande politici uitgenodigd, én verwelkomd. Niet in de laatste plaats vanwege de vasthoudende aanpak: men bleef uitnodigingen ontvangen tot men ‘ja’ zei. Het was een uiting van de bijzondere gedrevenheid van de directeur, die in belangrijke mate heeft geleid tot het op de agenda plaatsen van de problemen die een functiebeperking in de studie opleverden.

Punt uit!

De jaarlijkse congressen vroegen aandacht, verzamelden kennis en verspreidden die weer onder de aanwezige professionals. Om dicht bij de doelgroep te blijven, waren er vaak studenten en vertegenwoordigers van studentenorganisaties zoals ISO en LSVB aanwezig. Het Lustrumcongres ‘Keuzevrijheid en grenzen’ op 4 december 2000 was behalve het eerste congres ook gelijk een hoogtepunt, met experts van alle partijen in de Tweede Kamer present en met de toenmalige minister van Onderwijs Hermans die een speech gaf. Het bleek een buitengewoon succesvolle bijeenkomst te zijn. Overladen met schrijnende praktijkvoorbeelden concludeerde de minister: ‘Instellingen moeten toegankelijk zijn. Punt uit!’ Vanuit dat congres, dat vooral over problemen ging, gingen volgende congressen richting oplossingen, die aanvankelijk in een aanpassing van de Wet Gelijke Behandeling en de Wet op het Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs werden gezocht. Expertisecentrum handicap + studie wist ook tijdens de opvolgende congressen de politieke aandacht vast te houden en in te zetten om haar doelen te verwezenlijken.

Vliegende start

De nieuwe aanpak leverde resultaat op. In eerste instantie in een nieuw beleidsprogramma van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ‘Werken aan gelijke kansen’. Dit programma, dat van 2002 tot en met 2006 strekte, bood handicap + studie de financiële middelen en de aandacht op het ministerie om draagvlak te creëren voor extra aanpassingen voor individuele studenten in het hoger onderwijs. In het verlengde hiervan volgde het Impulsproject waarin de onderwijsinstellingen financiering kregen om een beleidsplan te schrijven en concrete producten op te leveren. Dit bleek een vliegende start te geven aan een verbeterde aanpak van de problemen waar studenten mee zaten.

Jubelstemming

In de tweede helft van het decennium bleken de hoger onderwijsinstellingen zich in rap tempo te kwijten van beleid gericht op gelijke behandeling. Expertisecentrum handicap + studie coördineerde, adviseerde, monitorde en sloot convenanten. In publicaties werden de beste gevallen geroemd en falen benoemd. Een belangrijk hoogtepunt was de invoering van de Wet Gelijke Behandeling in 2003 die vanaf dat moment studenten in staat stelde om hun recht op aanpassingen voor hun beperking op te eisen bij de hoger onderwijsinstelling waar zij studeerden. Hoewel handicap + studie nog stevig had moeten lobbyen om uitvluchten voor onderwijsinstellingen uit de wet te halen, werd de wet in Binding in jubelstemming ontvangen. Dat was niet vreemd: eindelijk werd een wettelijke basis gecreëerd waardoor nodige aanpassingen

niet langer een uitzondering, maar de regel werden. Studeren met een functiebeperking trad, in ieder geval voor de wet, toe tot de norm. Implementatie was daarmee uiteraard nog niet geregeld, net als wat voor aanpassingen vereist waren voor studenten die met een functiebeperking kampten. Wel waren deze wet en de diverse beleidsprogramma's een uiting van de verschuivende maatschappelijke houding ten aanzien van functiebeperkingen. Daarmee veranderde langzaam ook het werk van handicap + studie: van pionierend en activistisch, naar beleidsmatig en adviserend.

Professionalisering

Met de lobby richting Den Haag erbij kreeg handicap + studie een tweestromenkarakter: enerzijds de ondersteuning en de advisering van studenten, anderzijds het schrijven van beleid met studentendecanen en de nationale politiek. Er vond een professionaliseringsslag plaats: de organisatie werd doelgerichter en efficiënter. Dit stelde handicap + studie, nu in een frisse nieuwe huisstijl gestoken, en de titel 'expertisecentrum' voerend, in staat beter haar doel te bereiken.
Het tijdschrift Binding werd in 2006 toepasselijk herdoopt tot 'Andersom'.

Koninklijk Huis

Ondersteuning ondervond het expertisecentrum door de aandacht die zij van het Koninklijk Huis in de persoon van Prinses Laurentien ontving. Vanaf september 2005 zet zij zich als beschermvrouwe in voor de studiekansen van functiebeperkte studenten. De aandacht van het Koninklijk Huis hielp, net als in 1949 door Koningin Juliana, om de belangrijke boodschap van het expertisecentrum over het voetlicht te krijgen. ■

Koudwatervrees omgezet

Studentendecanen bleven een belangrijke groep: zij waren de belangrijkste contacten op de hoger onderwijsinstellingen nu men studenten nauwelijks meer een-op-een begeleidde. Dat belang werd uitgedrukt in een vast onderdeel in Binding. Opvallend is dat waar een decennium eerder handicap + studie zich zorgen maakte over het niveau van de studentendecanen, nu in de sectie over studentendecanen veel werd gesproken over problemen met stages en het vinden van een baan na de studie. Met regelmatig positieve verhalen over hoe studentendecanen studenten in staat hadden gesteld hun studie te vervolmaken, leek de aanvankelijke koudwatervrees van handicap + studie in het eerste decennium van de 21ste eeuw omgezet te zijn in een goede samenwerking.

Periode 2000 2010

Communiceren is de sleutel

'Ik ben mijn carrière begonnen als docent Spaans, maar vond het ook erg leuk om studenten met allerlei andere zaken te helpen. Na 25 jaar docentschap ben ik in 1999 overgestapt naar de functie van studentendecaan.'

Bewustwording

'Het onderwerp 'studeren met een functiebeperking' kwam al snel bij mij in beeld. Achteraf gezien denk ik dat mijn interesse voor dit onderwerp voortkwam uit eigen ervaring. Een vriendin van me zat in een rolstoel en werd door anderen soms niet als volwaardig gezien. Dan spraken ze in een winkel bijvoorbeeld tegen mij, terwijl zij de klant was! Deze ervaringen zetten me aan tot het streven naar meer bewustwording over functiebeperkingen.'

Powerplatform

'In de tijd dat ik als studentendecaan begon, was er op de hogeschool eigenlijk nog niets. Een aantal mensen was bezig met het opzetten van beleid over studeren met een functiebeperking, maar verder gebeurde er nog niet zoveel. Mijn eerste kennismaking met handicap + studie was in 2000 en ik was erg blij met de steun en input van Leonard Roubos om tot een goed beleidsplan te komen. Naast dat beleidsplan ben ik op het idee gekomen van een studentenplatform. Dit leek me een mooi initiatief, vanwege de laagdrempeligheid en toegankelijkheid. Samen met toenmalig studente Denise Vanderbroeck heb ik in 2004 het Powerplatform opgericht, voor en door studenten met een functiebeperking. Heel belangrijk is het om rolmodellen te hebben binnen zo'n platform, waar studenten zich mee kunnen identificeren. Zodat ze zien dat het wél kan. Het Powerplatform heeft de taak te informeren, te inspireren, de beeldvorming te veranderen, iedereen in de hogeschool bewust te maken van de mogelijkheden van deze groep en training en ondersteuning te geven. Ik kan me nog herinneren dat Jan Nagtegaal, toenmalig directeur van handicap + studie, aanwezig was bij de eerste 'verjaardag' van het platform in de kantine van het Museumpark in Rotterdam. Hij zorgde ervoor dat de muziek steeds iets harder werd gezet, waardoor van alle kanten mensen kwamen aangelopen. Hierdoor trokken we (even) nog meer de aandacht. Aandacht die hard nodig is om het onderwerp op de kaart te zetten en te houden. Het platform is nog steeds actief. Dit jaar hebben tijdens de introductie van het Powerplatform 275 studenten deelgenomen. Zij kregen informatie over voorzieningen, een rondleiding op de onderwijsinstelling en ze hoorden ervaringsverhalen van medestudenten. Ook een aantal andere hogescholen heeft inmiddels zo'n platform.'

Taboe doorbreken

'Er is veel veranderd de afgelopen vijftien jaar. Er zijn nu procedures voor studenten met een functiebeperking, mogelijke voorzieningen zijn vastgelegd, er worden speciale keuzevakken gegeven ter ondersteuning van deze doelgroep, er zijn trainingen voor docenten. Ik merk dat er meer bewustzijn is over het thema binnen verschillende niveaus van de hogeschool, ook bij de leden van het College van Bestuur.
Belangrijk is wel om de studenten te blijven betrekken, het gaat immers over hen. Bovendien bereik je partijen veel beter als studenten zelf uitleg geven. Het gebeurt niet vanzelf dat studenten en docenten hierover met elkaar in gesprek gaan. Als studentendecaan of studieloopbaancoach kun je hierbij helpen, ook om het taboe te doorbreken. Communiceren is de sleutel, voor zowel de student als professional. Het belang van inclusief onderwijs en vooral het voordeel daarvan moeten tussen de oren van de onderwijsgevenden en begeleiders komen.
De informatie moet beter voor iedereen, voor studenten en medewerkers, voor examencommissies en studieloopbaanbegeleiders. Deskundigheidsbevordering op het gebied van studeren met een functiebeperking is een must voor elke opleiding binnen het hoger onderwijs.' ■

'Heel belangrijk is het om rolmodellen te hebben binnen zo'n platform, waar studenten zich mee kunnen identificeren, zodat ze zien dat het wel kan.'

Janna Verdonk is oprichter van het Powerplatform, samen met student Denise Vanderbroeck.

Periode
2000
2010

Een quotum is voor vis, niet voor mensen

Fotocredit: Jacqueline Fleurkens

Student
1999 - 2005
Jacco Holthuis
NR. 9905
Studie: Nederlands Recht
Universiteit van Tilburg

'Ik vond de overstap van de beschermde omgeving van een middelbare school naar de universiteit enorm groot. Ik reisde in het begin van mijn studie met het openbaar vervoer van mijn ouderlijk huis in Breda naar Tilburg, maar ik kwam er vrij snel achter dat dit niet op te brengen was.'

Gevoel van vrijheid

'Door de spierspanning in mijn benen – vanwege spastische diplegie – kreeg ik al snel blessures van het vele lopen. Gelukkig kon ik via het UWV aanspraak maken op een taxi. Hier heb ik, tot ik mijn rijbewijs haalde, veel gebruik van gemaakt. Ook voor het nachtelijk kroegbezoek was dit overigens erg handig. Je moet er toch het positieve van inzien. Al was ik erg blij toen ik zelf kon rijden, dat gaf een enorm gevoel van vrijheid.
Voorzieningen regelen ging eigenlijk wel goed. Ik studeerde rechten, dus ik vond het erg interessant om alle (wettelijke) regelingen uit te pluizen. Daarnaast had ik gesprekken met de studentendecaan en studieadviseur. Ik schrijf namelijk minder snel; daarom kreeg ik extra tijd tijdens tentamens. Op de rechtenfaculteit was het aanvragen van aanpassingen best goed geregeld. Dat was niet op elke faculteit zo, wat weleens scheve gezichten bij studenten onderling opleverde. Want waar de één zonder al te veel gedoe recht had op een voorziening, kreeg de ander dit pas met veel hangen en wurgen voor elkaar. Dit was ook een van de redenen waarom we vanuit de universiteitsraad een groot evenement hebben georganiseerd. Met succes, want er is een betere informatievoorziening over alle regelingen voor studenten met een functiebeperking gekomen en er werd geld vrijgemaakt voor het verbeteren van de fysieke toegankelijkheid.'

Doorzetten

'Handicap + studie is al ruim vijftien jaar bij mij in beeld, vanaf het moment dat ik ging studeren. Toen heb ik er nog een heleboel informatie opgevraagd. Daarnaast hebben we veel contact gehad nadat ik – als winnaar van Lucille Werner's televisieprogramma CAPawards 2009 – werd uitgeroepen tot Ambassadeur voor Onbeperkt Nederland. Zo gingen we allebei in gesprek over arbeidsparticipatie met leden van de Tweede Kamer, topmanagers van bedrijven en vertegenwoordigers van onderwijsinstellingen.
Terugkijkend is mijn studententijd een heel belangrijke periode geweest. Het was een goede basis voor mijn huidige carrière. Ook ontdekte ik dat ik veel dingen wél kon. Op het vwo lag de nadruk vaak op wat ik niet kon. Het glas was eerst altijd halfleeg, tijdens mijn studententijd werd het halfvol. En dat is het gebleven. Als ik mijn studententijd over mocht doen, zou ik wel op kamers gaan wonen. Hospiteren vond ik doodeng, maar terugkijkend had ik op dat punt gewoon door moeten zetten en op mezelf moeten gaan wonen.'

Diversiteit op de werkvloer

'Ik volg de ontwikkelingen met betrekking tot studeren en werken met een functiebeperking nog steeds. Er zijn belangrijke stappen gezet. Wel vind ik het bijvoorbeeld jammer dat er een banenafspraak en eventueel een quotumwet nodig is. Mijn doelstelling is juist om mezelf onder een stempel vandaan te krijgen. Een quotum is voor vis, niet voor mensen. Daar komt nog bij dat met name hoger opgeleide studenten niet profiteren van de gemaakte afspraken. Dat is een vergeten doelgroep. Ik moet wel zeggen dat het tegenwoordig lastiger is een baan te vinden dan in de tijd dat ik ging werken. Ik mocht al vrij snel op sollicitatiegesprek komen en kreeg een baan bij het ministerie van Landbouw. Vervolgens werkte ik bij de Raad van State. Nu werk ik al weer enkele jaren voor de Nationale Ombudsman. Door deze verschillende banen heb ik beter geleerd wat mijn drijfveren zijn. Voor mij is contact met mensen erg belangrijk. Ook moet ik mijn creativiteit kunnen aanspreken. Deze aspecten komen in mijn functie als onderzoeker volop terug. Gelukkig heb ik op de werkvloer nooit te maken gehad met vooroordelen. Dat is erg goed voor mijn zelfvertrouwen. Tijdens mijn studententenperiode legde ik de basis voor mijn carrière. Door mijn werk doe ik volop mee in de samenleving. Ik gun dat veel meer mensen met een beperking. Daarom hoop ik dat steeds meer bedrijven en overheidsinstanties deze mensen een eerlijke kans gaan geven. Dat is overigens ook voor werkgevers interessant; diversiteit op de werkvloer biedt kansen. Diversiteit op de werkvloer inspireert en draagt bij aan het vinden van creatieve oplossingen!'

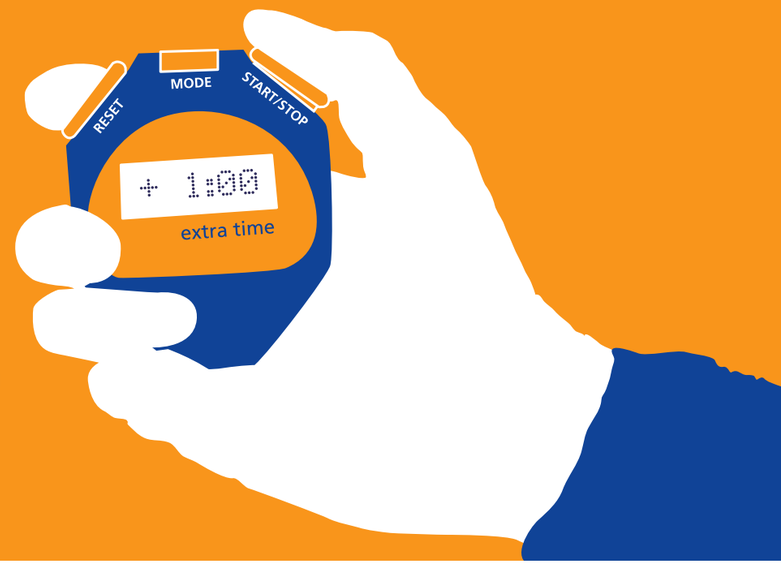
Handicap = kracht

'Ik wil huidige en aankomende studenten graag meegeven dat ze van hun handicap hun kracht kunnen maken. Het woord 'handicap' heeft een negatieve associatie, maar je kunt dit ook omzetten in een positieve. Door mijn handicap ben ik erg creatief en heb ik een bovengemiddeld doorzettingsvermogen. Samen met de keuze voor een studie die ik enorm leuk vond, heeft dat voor mij het verschil gemaakt. De buitenwereld staat vaak met een oordeel klaar, maar je weet zelf het beste wat je allemaal kunt. Als je het beste in jezelf naar boven haalt, krijg je mensen achter je die in je geloven en je helpen drempels te slechten.'

Jacco Holthuis werkt nu als onderzoeker bij de Nationale Ombudsman.

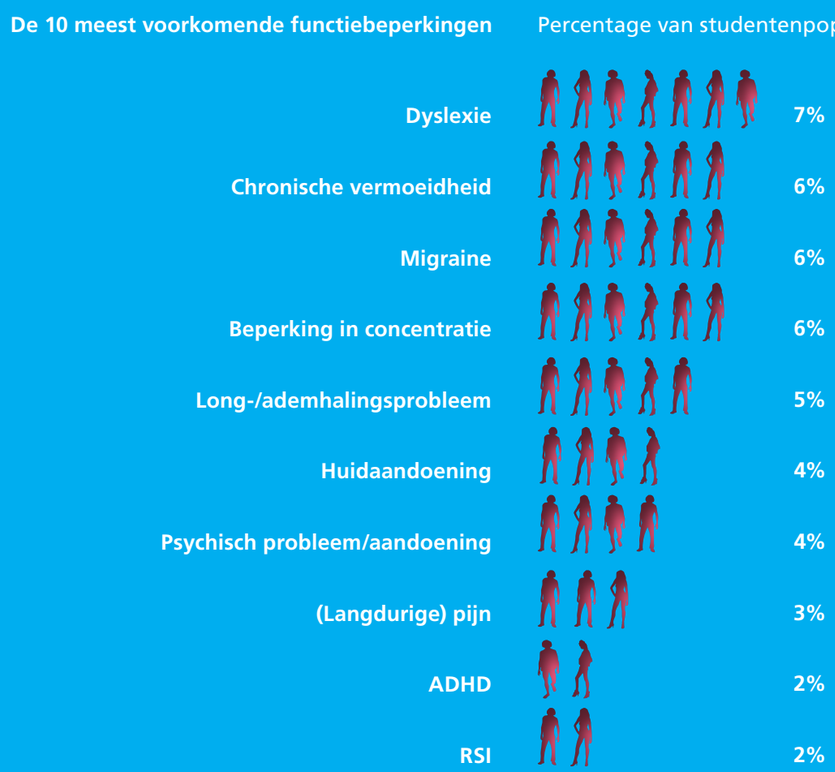

'Ook voor het nachtelijk kroegbezoek was dit overigens erg handig Je moet er toch het positieve van inzien.'

'Door mijn handicap ben ik erg creatief en heb ik een bovengemiddeld doorzettingsvermogen.'

#Periode
2010
heden

De commissie Maatstaf zet de zeven belangrijkste thema's van studeren met een functiebeperking op een rij: 1) Informatievoorziening en voorlichting, 2) Fysieke toegankelijkheid, 3) Begeleiding, 4) Deskundigheid, 5) Leerroutes, 6) Toetsing en examinering, 7) Waarborgen voor kwaliteit en continuïteit. De NVAO zorgt voor opname van studeren met een functiebeperking in de accreditatie. Handicap + studie, hogescholen en universiteiten richten hun beleid in aan de hand van die thema's. De helpdesk voor studenten van handicap + studie wordt gesloten. De consultants van handicap + studie werken samen met de instellingen aan projecten voor toegankelijk hoger onderwijs.

De vinger aan de pols

16:30

"In de afgelopen jaren is herhaaldelijk vastgesteld dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking verbeterd moet worden." Aldus de Commissie Maatstaf, die in 2009 werd aangesteld door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking te verbeteren. Tegen 2010 vond de brede politiek niet alleen dat een functiebeperking niet langer een hindernis mocht zijn voor het behalen van een einddiploma, maar was men bereid tot het opstellen van een gestructureerde aanpak voor het opruimen van struikelblokken. De commissie formuleerde daarom, in navolging van onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs, zeven aspecten die gezamenlijk als referentiekader zouden dienen voor hoger onderwijsinstellingen. Deze aspecten vormden en vormen de handgrepen die onderwijsinstellingen kunnen gebruiken om hun eigen beleid vorm te geven. Nadat de Wet Gelijke Behandeling voor gehandicapten en chronisch zieken recht op de vereiste aanpassingen in de studie bood, formuleerde de commissie Maatstaf wat die vereisten ten minste moesten zijn. Met het advies in de hand, kon handicap + studie nu alle onderwijsinstellingen tot aanpassingen bewegen. Een van de adviezen van de Commissie Maatstaf was tevens dat studeren met een functiebeperking een plaats zou moeten krijgen in de accreditatie. Dit advies werd overgenomen. Sinds 2011 wordt bij de accreditatie in het hoger onderwijs door de NVAO onder andere gekeken naar de voorzieningen, toegankelijkheid en studeerbaarheid voor studenten met een functiebeperking.

#Omvormen van de dienstverlening

Om deze transformatie te bestendigen maakte de staatssecretaris tevens de afspraak met het bestuur van handicap + studie over de transitie van de organisatie: in 2015 moest de organisatie ondergebracht zijn bij een andere organisatie met verwante doelstellingen. In de zomer van 2011 besloot staatssecretaris Zijlstra van Onderwijs, naar aanleiding van een advies van Berenschot, dat de dienstverlening van het expertisecentrum sterker moest gaan aansluiten op de vragen uit het veld. Bovendien benadrukte Zijlstra dat het begeleiden van individuele studenten een taak is die door de onderwijsinstellingen zelf gedragen zou moeten worden.

Het expertisecentrum transformeerde en focuste zich op haar nieuwe 'core business': de onderwijsinstellingen hebben de taak om beleid Studeren met een functiebeperking te ontwikkelen en implementeren; handicap + studie om de instellingen daarbij te adviseren en ondersteunen middels beleidsadvies en expertiseontwikkeling. Als gevolg van deze koerswijziging werd de (juridische) helpdesk voor studenten, waar op dat moment nog altijd studenten en hun ouders naar belden voor ondersteuning in de studie, stopgezet. De reorganisatie was een pijnlijke ingreep, niet in de laatste plaats vanwege het feit dat er van collega's afscheid genomen moest worden.

#Stichting CINOP

In 2011 kwam onderwijsadviesbureau CINOP in beeld. Binnen drie jaar werd handicap + studie onder directie van Marian de Groot volledig opgenomen als onderdeel van Stichting CINOP en verhuisde het expertisecentrum naar het kantoorpand aan het Bossche Stationsplein.

#Meer bijval en vervolg

Het onderzoek van Verweij en Jonker uit 2001, waaruit bleek dat maar liefst 60.000 studenten kampten met een beperking die hen belemmerde in de studie, kreeg over de jaren heen steeds meer bijval en vervolg, wat het initiële ongeloof deed verdwijnen.
In het meest recente landelijk en longitudinaal onderzoek door ITS/ResearchNed in 2012 geeft 30 procent van alle studenten aan een of meer functiebeperkingen te hebben. Tien procent van alle studenten geeft aan dat zij een functiebeperking hebben die hen belemmert tijdens de studie.

#Onzichtbare aandoeningen

De 'onzichtbare aandoeningen' vormen onverminderd een groot onderdeel van dit getal. Sinds de jaren negentig werd handicap + studie zich steeds meer bewust van hoe aandoeningen als dyslexie en autisme studenten in hun studie beperkten. Het expertisecentrum onderzocht de consequenties hiervan voor het hoger onderwijs. De campagne 'Tijdgebrek' in 2009 was een eerste voorbeeld van de activiteiten van handicap + studie om dergelijke aandoeningen erkend en

aangepakt te krijgen. Na fysieke aandoeningen, waren nu ook deze aandoeningen voorzien van een aanpak op hoger onderwijsinstellingen.

#Een wereld te winnen

Op het gebied van psychische stoornissen valt nog een wereld te winnen, omdat de talenten van de studenten met deze aandoeningen momenteel nog onvoldoende benut worden. Depressies, angst- en paniekstoornissen, persoonlijkheidsstoornissen en andere aandoeningen kunnen de studie zeer bemoeilijken en missen nog een passend antwoord vanuit hogescholen en universiteiten. Hoewel er in zeventig jaar veel is bereikt voor studenten, is de taak van handicap + studie nog niet volbracht. Om het ontwikkelde beleid te versterken en instellingsbreed te implementeren, werkt handicap + studie weer lokaal op de werkvloer. Nu onderwijsinstellingen op één lijn met handicap + studie zitten wat betreft de vraag óf en hoe beperkingen kunnen worden gecompenseerd met maatregelen vanuit de instelling en wettelijke en beleidsmatige kaders zijn geschreven, blijft de vraag: hoe zorgt men dat studeren met een functiebeperking een vanzelfsprekend aspect wordt van onderwijsbeleid, studentenbeleid en kwaliteitsbeleid? Dat betekent voor de consultants van handicap + studie in gesprek gaan met de colleges van bestuur, studentendecanen, medewerkers en studenten op de werkvloer. Zo blijkt dat zowel de organisatie van handicap + studie als de onderwijswereld aan verandering onderhevig zijn. Nieuwe omstandigheden vragen soms om methoden die weer sterk aan het verleden doen denken. Of het nu gaat om het aansterken van aan tuber-culoselijdende studenten, of de verbetering van tekortschietend beleid: Expertisecentrum handicap + studie heeft, net als zeventig jaar geleden, de vinger aan de pols. ■

#Periode
2010
heden

Wacht niet af maar wees assertief 16:36

Er is heel veel mogelijk, maar je moet zelf kenbaar maken dat je hulp nodig hebt 16:38

‘Als ik terugkijk op de afgelopen tien jaar zie ik dat de Instellingstoets Kwaliteitszorg (ITK) een behoorlijke impuls heeft gegeven aan het thema studeren met een beperking. Door de ITK hebben alle hoger onderwijsinstellingen beleid omtrent dit onderwerp en is er meer aandacht voor begeleiding, scholing van docenten en informatievoorziening. Het is gemeengoed geworden dat er intakes plaatsvinden. De groep studenten met een functiebeperking is zichtbaar geworden, is een integraal onderdeel van het hoger onderwijs en staat prominent op de agenda.’

Een #dilemma

‘Wel zie ik dat het aantal studenten met een functiebeperking afgelopen jaren flink is toegenomen. Misschien door de veranderende beeldvorming. Misschien omdat er meer en eerder wordt gediagnosticeerd. Of omdat de begeleiding in het voortgezet onderwijs en mbo is verbeterd en er meer hulpmiddelen beschikbaar zijn, zoals spraaksoftware. Met als positief gevolg dat meer studenten doorstromen naar het hoger onderwijs. Maar deze ontwikkeling creëert ook een dilemma voor hoger onderwijsinstellingen, omdat er sprake is van een grotere groep die vraagt om voorzieningen zoals aparte toetsruimtes en extra begeleiding. De vraag is of en zo ja hoe hoger onderwijsinstellingen dit allemaal kunnen bieden.’

Uitgaan van #autonomie #student

‘Het al dan niet toekennen van voorzieningen bekijken we bij Windesheim op een praktische manier, uitgaande van de autonomie van de student. We vragen ons steeds af: ‘Wat kan de student later in het vakgebied ook aan hulpmiddelen gebruiken?’ Als de student de voorziening later kan gebruiken tijdens zijn werk, zien wij in principe geen belemmering.
Te denken valt aan voorleessoftware of een spellingscheck.
Het is bovendien erg handig als studenten tijdens hun studie al ontdekken welke hulpmiddelen ze het beste kunnen gebruiken, dan hoeven ze dat niet pas uit te vinden wanneer ze al aan het werk zijn!’

#Flexibel #onderwijs als #oplossing

‘Ik zie flexibel onderwijs als een mogelijke oplossing voor de toegenomen vraag naar voorzieningen. Maatwerk is dan immers niet meer nodig, studenten kunnen hun eigen route kiezen. Binnen Windesheim onderzoeken we hoe onderwijs flexibel en dus meer inclusief kan worden aangeboden. Met examencommissies bespreken we in dit kader de mogelijkheden van alternatieve toetsing. De uitdaging hierbij is om belemmeringen van de student weg te nemen en tegelijkertijd te voldoen aan de kwaliteitseisen. Ook onderzoeken we of studenten meer ruimte kunnen krijgen om trajecten zelf vorm te geven. Zo zou een student die niet in staat is een stage van vijf dagen in de week te doen, deze kunnen uitsmeren over een langere periode of kunnen kiezen eerder of later met de stage te beginnen.
Per opleiding zal de mogelijkheid hiertoe wel verschillen: bijvoorbeeld bij BIG-geregistreerde opleidingen is bepaalde voorkennis verplicht bij het stagelopen.’

Wel of geen #diagnose

‘Door flexibel onderwijs verdwijnt denk ik de urgentie van het stellen van diagnoses. Ook ben ik benieuwd naar de invloed van het passend onderwijs. Of het een goede zaak zou zijn dat diagnoses niet meer worden gebruikt, durf ik niet met zekerheid te stellen. Diagnoses hebben er namelijk ook voor gezorgd dat er ruimte is gekomen voor aanpassingen.’

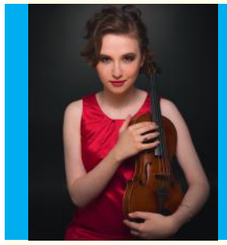
#Tijdig melden

‘Een probleem waar we nog veel mee te maken hebben, is dat studenten vaak te laat op de hoogte zijn van voorzieningen en aanpassingen die ze hadden kunnen krijgen. Een uitdaging is hoe je als instelling ervoor zorgt dat studenten tijdig de juiste informatie kunnen vinden en zich zo snel mogelijk melden. Een tijdje aankijken kan niet meer. Door strengere eisen zoals de BSA-norm moeten studenten sneller weten of ze de juiste studie hebben gekozen.
Ik heb veel respect voor het doorzettingsvermogen van studenten met een beperking. Studeren kost hen over het algemeen veel meer energie en tijd en ik heb er veel bewondering voor dat ze via humor en inzet veel voor elkaar weten te krijgen. Je ziet ze groeien, qua zelfinzicht, kennis van hun talenten en hoe ze hun functiebeperking juist op een goede manier kunnen inzetten.
Wel wil ik de studenten meegeven dat het echt belangrijk is dat ze hulp inroepen wanneer het mis dreigt te gaan. Wacht niet af, maar wees assertief. Zoek zelf informatie op. Er is heel veel mogelijk, maar je moet zelf kenbaar maken dat je hulp nodig hebt.’

Floor Alles was studentendecaan tot 2013 en is sinds vier jaar teamleider studentbegeleiding bij Hogeschool Windesheim.

#Periode
2010
heden

Op zoek naar #verbinding

Fotocredit: Look J. Boden Fotografie

Student
2011 - heden
Kim Spierenburg
NR. 1116
Studie: Viool
Amsterdams conservatorium

‘Een van de belangrijkste dingen tijdens je studie is dat je moet blijven geloven in jezelf. Dat je niet in het systeem past, betekent niet dat je geen talent hebt. Maar het kan lastig zijn om te excelleren.’

#Walkietalkies en medestanders

‘Bij mij gaat het om een chronische ziekte; ik heb een auto-immuunziekte SLE die ontstekingen veroorzaakt in de spieren, gewrichten en huid. Kijk, als je een gebroken been hebt, zijn mensen bereid om een keertje een uitzondering te maken, maar als het structureel wordt, is het een ander verhaal. Toch moet je niet denken: ik pas hier niet, er is geen plek voor mij. Als je iets vindt waar je heel goed in kunt worden, worden mensen enthousiast en willen ze je helpen.
Als ik heel eerlijk ben, was er weinig aandacht voor mijn beperking. Toen het nieuwe Conservatoriumgebouw aan de Oosterdokskade in Amsterdam openging, speciaal ontworpen door Frits van Dongen, en ik daar voor het eerst naar binnen-ging, stootte ik gelijk al op een drempel. Er waren verbindings-deuren die zo zwaar waren dat ik ze niet open kon maken. Het podium kon ik niet op met mijn rolstoel. Ik merk het ook in het professionele circuit. In het theater: je kunt als gehandicapte gewoon niet op het podium komen. Dat blijft een worsteling. Op het conservatorium zijn er inmiddels wel dingen aangepast, maar dat heeft jaren gekost. Het gebouw is tien verdiepingen hoog. Als er brand uitbreekt, gaan de liften dicht. Er is dan voor mij geen manier om zelfstandig naar beneden te komen. Daarom heb ik vanaf 2008 altijd walkietalkies bij me en zijn er evacuatiestoelen als oplossing. De verbindingsdeuren blijven nu open en gaan alleen dicht als er brand is. Voor het podium is een ramp, zo’n hellinkje, geplaatst. Het creëren van een rustruimte was een hele tour, terwijl je zou denken dat zoiets makkelijk te realiseren is. Op een gegeven moment wilden ze in het invalidentoilet een bed zetten voor mij. Het is van belang dat je laat zien dat je enthousiast bent, dan willen mensen wel graag iets samen met je oplossen. Gelukkig heb ik altijd medestanders. Op elke afdeling binnen de school heb ik iemand die me helpt: een studieadviseur, decaan, docent of conciërge. Ik ben blij met de hulp, maar het is niet zo dat het vanzelf gaat.

Je moet verbinding zoeken, niet stilletjes in een hoekje zitten. Mensen die gezond zijn, weten niet waar je tegenaan loopt, waar je mee zit.’

#Bruisend

‘Ik voel me heel erg thuis op het conservatorium. Ik ben op mijn twaalfde begonnen in de Jong Talent klas en ben nu 22. Ik zit er niet voor niets al tien jaar. Het is een bruisende en stimulerende omgeving. Ik krijg de ruimte om me te ontwikkelen en het is een soort tweede huis voor mij. Een studie vormt je op een bepaalde manier. Het brengt me heel veel: professionaliteit, ontplooiing, toekomstperspectief, persoonlijke ontwikkeling en natuurlijk ook vriendschappen. Vanwege mij functiebeperking heb ik een verlenging van mijn vierde jaar gekregen. Ik ben toegelaten in de master live-electronics. Daar kan ik leren hoe ik elektronica in combinatie met mijn viool kan inzetten voor live optredens. Na mijn afstuderen ga ik met de master verder.’

#One woman show

‘Mijn advies aan studenten is: zoek verbinding, praat over wat er speelt. En doe waar je blij van wordt, waar je passie ligt. Als je doet waar je van houdt, geeft dat de energie om door te zetten.
Voor mij zal het niet mogelijk zijn om later in een orkest te spelen, omdat dat fysiek te zwaar is. Ik ben gaan nadenken: waar ben ik goed in? Je moet ook open staan voor nieuwe dingen. Ik geef nu lezingen, met vioolspel, voor het bedrijfs-leven en heb een stichting opgericht waarmee ik anderen met een beperking help hun ambities waar te maken. En het was bijvoorbeeld prachtig om op te treden met Marco Borsato in de Ziggo Dome. Ooit zou ik wel een eigen ‘one woman show’ willen hebben. Ik doe wat ik leuk vind op mijn eigen manier. Je moet je eigen weg zoeken en misschien een beetje eigenwijs zijn.’ ■

bouwen + binden

De interviews en de historische context in deze publicatie geven een kijkje in de geschiedenis van studeren met een functiebeperking in het hoger onderwijs. Voor de historische context is vooral gebruik gemaakt van het tijdschrift Binding dat handicap + studie uitgaf tussen 1955 en 2011.

Sluiting van het sanatorium

Stichting Het Nederlands Studenten Sanatorium gaf vanaf 1945 studenten met tuberculose de gelegenheid om hun studie voort te zetten tijdens het kuren. Na sluiting van het sanatorium in 1964 bleef de wens bestaan om academische studenten met een beperking gelegenheid te bieden om te studeren. Dit leidde ertoe dat in de jaren '70 tientallen studenten met bijzondere omstandigheden individuele begeleiding kregen bij het treffen van voorzieningen voor hun studie. Medewerkers van handicap + studie spanden zich in om binnen de universiteiten aanpassingen geregeld te krijgen.

Samenwerking tussen hogescholen en universiteiten

In de jaren '80 namen de studentendecanen deze begeleiding op zich. Medewerkers van handicap + studie boden vanuit Utrecht een platformfunctie om studentendecanen en studenten met raad en daad bij te staan. Studentendecanen zochten elkaar op om ervaringen uit te wisselen over hun aanpak. Zo ontstond samenwerking tussen de hogescholen en universiteiten op het terrein van aangepast studeren.

Nieuwe wetgeving

Aan het eind van de vorige eeuw werd de begeleiding van studenten systematischer georganiseerd. Studentendecanen kregen vaste grond onder de voeten om zaken voor elkaar te krijgen. Rond de eeuwwisseling lobbyde handicap + studie samen met studenten in politiek Den Haag voor meer aandacht voor het studeren met een functiebeperking.

Met succes. Het expertisecentrum, hogescholen en universiteiten konden een financiële impuls geven aan beleid, informatievoorziening en begeleiding binnen de instellingen. Landelijke onderzoekscijfers maakten de forse omvang van de groep studenten met een functiebeperking zichtbaar. Nieuwe wetgeving richtte zich steeds meer op een voor iedereen toegankelijk hoger onderwijs.

Nog meer handvatten

Handicap + studie was aanjager voor een landelijke kwaliteitsslag begin deze eeuw waarbij de NVAO ervoor zorgde dat studeren met een functiebeperking werd opgenomen in de Instellingstoets Kwaliteitszorg. De Commissie Maatstaf stelde de thema's vast die hogescholen, universiteiten en handicap + studie concrete handvatten geven om het gezamenlijke doel te bereiken: succesvol studeren met een functiebeperking mogelijk maken.

Verbinden en communiceren

Iedereen die in deze bundel aan het woord komt spreekt over de kracht van verbinden en goede communicatie om succesvol te (laten) studeren met een functiebeperking. Door uit te wisselen over dat wat je wilt bereiken en hoe, zorg je er samen voor dat concrete zaken geregeld worden. Of het gaat om een taxi, huisvesting, een braille leesregel, een aangepast tentamen of het vinden van een baan. Deze jubileumuitgave heet dan ook niet voor niets bouwen + binden.

Samen verder werken

De afgelopen 70 jaar is er veel bereikt. Ondanks dat ervaren studenten met een beperking nog steeds allerlei belemmeringen. Handicap + studie heeft de belangrijke taak om - samen met de onderwijsinstellingen en studenten - die belemmeringen te identificeren, te agenderen en te zoeken naar wegen om deze weg te nemen. Expertisecentrum handicap + studie werkt graag verder om met alle betrokken partijen te zorgen dat (meer) studenten met een functiebeperking kunnen studeren.

Toegankelijkheid borgen

De ratificatie van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap begin 2016 is een waardevolle steun in de rug om verder te werken aan het realiseren van een inclusieve samenleving met onderwijs dat voor iedereen toegankelijk is. Het aantal studenten dat zich meldt met studiebelemmeringen neemt toe. Hoe kan het onderwijs kwaliteit blijven leveren aan de student met een functiebeperking?

- Studeren met een functiebeperking zal steeds breder belegd moeten worden binnen hogescholen en universiteiten.
- Flexibilisering, alternatieve toetsing en een universeel onderwijsontwerp vormen een wenkend perspectief voor studenten.
- Objectieve, eerlijke en toegankelijke informatie helpt hen te kiezen voor een opleiding waar ze hun talenten kunnen ontwikkelen.
- Een goede begeleiding van studenten naar stage en werk is noodzakelijk om de kans op participatie op de arbeidsmarkt te vergroten.

Als partner van hogescholen en universiteiten, en van studenten, agendeert en borgt handicap + studie ook de komende decennia de toegankelijkheid en studeerbaarheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking.

bouwen + binden
70 jaar handicap + studie

Auteurs: Gijs Corten (historische context),
Patricia Defesche, Judith Jansen, Eline Thijssen

Eindredactie: Anne-Bregtje Schelfhout

Vormgeving: www.buropao.nl

Drukwerk: Drukkerij Hakker van Rooijen

Uitgave van Expertisecentrum handicap +
studie, januari 2016

Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch

Telefoon
073 680 07 83

E-mail
algemeen@handicap-studie.nl

Website
www.handicap-studie.nl

© Expertisecentrum handicap + studie 2016
Overname van teksten, ideeën en resultaten
uit deze publicatie is vrij toegestaan, mits met
bronvermelding.

Deze uitgave is financieel mogelijk gemaakt
door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschappen.

handicap studie + expertise centrum

Expertisecentrum handicap + studie ondersteunt hogescholen en universiteiten bij het toegankelijk maken van onderwijs voor studenten met een functiebeperking.

Heringafonds

Om activiteiten te ontplooien in het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking is handicap + studie deels afhankelijk van subsidies en donaties. Zo kan er meer worden gedaan om studeren in het hoger onderwijs voor mensen met een functiebeperking mogelijk te maken.
U kunt het werk van handicap + studie steunen via een gift aan het Heringafonds. Professor Dr. G.C. Heringa was oprichter van het Nederlands Studenten Sanatorium, de voorloper van het huidige Expertisecentrum handicap + studie.
Het doel van het Heringafonds is het bevorderen van de studiemogelijkheden in universitair en hoger beroepsonderwijs alsmede de overige belangen van studenten met een beperking.
U vindt het donatieformulier op www.heringafonds.nl.

Stichting Prof.
Dr. G.C. Heringafonds